

N:o 111.

Ank. till Riksd. kansli den 5 maj 1908, kl. 5,30 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående den af staten utöfvade egnahemslånerörelse samt i ämnet väckta motioner.

(I. A.)

Uti en den 6 mars innevarande år till Riksdagen aflåten proposition (n:o 96) har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

1:o)

medgifva, att till egnahemslånefonden finge under hvart och ett af åren 1910—1913 ingå de till statskontoret inflytande ränte- och kapitalinbetalningar å från fonden utlämnade lån;

2:o)

bemyndiga riksgäldskontoret att, på rekvisition i mån af behof, till egnahemslånefonden öfverlämna ej mindre för år 1908, utöfver hvad Riksdagens år 1904 fattade beslut angående egnahemslånefonden föranledde, ett belopp af högst 800,000 kronor än äfven för hvart och ett af åren 1909—1913 medel till så stort belopp, som funnes erforderligt för att tillsammans med till fonden inflytande ränte- och kapitalinbetal-

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 4 Saml. 1 Afd. 68 Häft. (N:o 111.) 1

ningar å utlämnade lån samt andra fonden tillhöriga medel såväl bestrida den i punkten 3:o) härnedan omförmälda ränteutgift och, under år 1909, det i punkten 7:o) härnedan omförmälda förvaltningsbidrag, som ock tillgodose ett årligt lånebehof af 5 millioner kronor;

3:o)

besluta, att riksgäldskontoret skulle af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades;

4:o)

medgifva, att såväl förberörda för år 1908 afsedda 800,000 kronor som ock för hvart och ett af åren 1909—1913 ett belopp af 5 millioner kronor finge af Kungl. Maj:t disponeras att såsom *statslån* tilldelas de hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar (*låneförmedlare*), hvilka ville genom utlämnande af *egnahemslån* bereda mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer tillfälle att förvärfva egna hem å landsbygden eller å till stad hörande område, för hvilket stadsplan icke blifvit fastställd, dock att, hvad beträffade aktiebolag och föreningar, dylikt statslån finge tilldelas endast sådana, hvilka hade till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem samt af Kungl. Maj:t, vid pröfning i hvarje särskildt fall, funnes vara såsom mellanhänder vid lånerörelsen lämpliga och bereda tillräcklig trygghet för, att egna hems förvärfvande af mindre bemedlade personer blefve på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjad, och hvilkas bolagsordningar eller stadgar vore upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

5:o)

besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skulle gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. Egnahemslån må, med det i mom. 15 här nedan stadgade undantag, utgå för bildande endast af sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan beviljas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (*jordbrukslägenhet*), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (*bostadslägenhet*).

Dylikt egnahemslån må ej tilldelas annan person, man eller kvinna, än den, som är svensk medborgare, minst 21 år gammal, äger god

frejd, är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrande vandel samt visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildande af eget hem, men är i behof af kraftigt bistånd för dess förvärfvande; börande egnahemslån i regeln ej utlämnas till den, som är öfver 50 år gammal.

Mom. 2. Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjättedelar af det med ledning af uppgjort köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Mom. 3. Låneförmedlare, som önskar erhålla statslån för att däråf utlämna egnahemslån, skall inom tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning, uti hvilken skall uppgifvas, huru stor del af lånet är afsedd för jordbrukslägenheter och huru stor del för bostadslägenheter.

Lån till förvärfvande af jordbrukslägenheter skola, där ej särskilda omständigheter föranleda undantag, äga företräde framför lån till förvärfvande af bostadslägenheter.

Mom. 4. Af Kungl. Maj:t beviljad statslån må af vederbörande låneförmedlare efter ingången af det år, för hvilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot aflämnande af en utaf låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, af statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som nämnda dag kvarstår uttaget, återfaller till fonden.

Annan låneförmedlare än hushållningssällskap skall därjämte, innan någon del af statslånet må utbekommas, till statskontoret aflämna af statskontoret godkänd säkerhet för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande. Låneförmedlare må icke förvägras att under lånetiden utbyta aflämnad säkerhet mot annan, som kan af statskontoret godkännas.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låneförmedlaren inom af statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, aflämna nya säkerhetshandlingar, som af statskontoret godkännas.

Mom. 5. Statslån, som af Kungl. Maj:t anvisats till beredande af egnahemslån, förräntas efter tre och sex tiondedels procent om året.

Hvad af dylikt statslån icke vid utgången af det år, under hvilket lånet i statskontoret lyfts, blifvit till egnahemslån utlämnadt eller eljest disponerad, skall till statskontoret inbetalas före utgången af januari månad nästpåföljande år, där ej Kungl. Maj:t, på ansökning, medgifver låneförmedlaren rätt att ytterligare ett år för afsedt ändamål innehafva statslånebeloppet i fråga. Ränta å belopp, som sålunda återbetalas, skall erläggas i den ordning, sista stycket i detta mom. stadgar.

Finnes statslånebelopp vara af låneförmedlare genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 och 9 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom egnahemslån disponerad, äge Kungl. Maj:t föreskrifva, att sådant statslånebelopp skall, där ej låneförmedlaren inom af Kungl. Maj:t förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående ifrågavarande egnahemslån uppgjorts, omedelbart därefter jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Af låneförmedlare utbetomet statslån skall, i den mån detsamma icke bör inbetalas i sådan ordning, som här ofvan i detta moment sagts, med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del.

Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blifvit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet af fem procent och vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet af sju procent, hvarvid i hvardera fallet såsom ränta räknas tre och sex tiondedels procent å det oguldna kapitalbeloppet af amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med fjärde året efter utgången af det kalenderår, under hvilket lånet från statskontoret utbetomits. Intill dess kapitalafbetalningen börjar, erlägges endast föreskrifven ränta å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts.

Statslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, hvarom i mom. 7 här nedan sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I hvarje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Ränta och amortering å statslån skall för hvarje år af låneförmedlare till statskontoret inbetalas före utgången af mars månad näst-

påföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det femte året från utgången af det år, då statslånet lyfts.

Mom. 6. Varder, sedan lånekontrakt, hvarom i mom. 8 sägs, blifvit angående beviljad egnahemslån upprättadt, rätten till utbekommande af lånet eller del däraf af låntagaren förverkad, eller varder redan utlämnadt egnahemslån till låneförmedlaren återbetaladt i annan ordning än såsom årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall det lånebelopp, till hvars utbekommande rätten förverkats eller som till låneförmedlaren återbetalts, före utgången af mars månad året efter det, då förverkandet skedde eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Mom. 7. Ställer sig låneförmedlare icke till efterrättelse här ofvan meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalafbetalning, eller underlåter låneförmedlare, som af statskontoret erhållit föreläggande att aflämna nya säkerhetshandlingar, att inom föreskrifven tid sådant fullgöra, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

Mom. 8. Rörande hvarje egnahemslån skall, innan någon del däraf må af låntagaren uppbäras, mellan låneförmedlaren och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, hvaruti bestämmelser i följande afseenden skola finnas intagna, nämligen:

beträffande belägenheten, storleken och värdet af den lägenhet, för hvars förvärfvande lånet lämnas, samt densammes egenskap af jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet;

rörande lånets belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

huruvida lånet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas, samt angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

angående viss tid, inom hvilken lånet skall vara till fullo uttaget, vid äfventyr att rätten till utbekommande af ej lyft belopp skall vara förverkad;

beträffande hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras och tiden, inom hvilken de böra vara fullbordade;

rörande låntagarens skyldigheter i fråga om lägenhetens häfdande och underhållande samt byggnadernas brandförsäkrande;

angående den kontroll från låneförmedlarens sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen af lånekontraktets bestämmelser skola afgöras af skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum.

Mom. 9. Vid uppgörandet af det i mom. 8 omförmälda lånekontrakt skall lända till efterrättelse:

1) att tiden för vare sig lånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må bestämmas senare än till början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder;

2) att låneförmedlaren ej äger att — utom i fall, hvarom i mom. 15 här nedan sägs — för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första inteckning i lägenheten, dock att sådana inteckningar för annat än fordran, hvilka icke hafva afsevärd betydelse för egnahemslägenhetens värde, må kunna få kvarstå med bättre förmånsrätt; ägande tillika låneförmedlare, utan hinder af dessa bestämmelser, att, sedan lånekontrakt upprättats, såsom förskott å beviljad egnahemslån utbetala större eller mindre del däraf mot säkerhet, som låneförmedlaren pröfvar tillfredsställande, i hvilket fall emellertid inteckningssäkerhet, som ofvan sagts, skall vara för hela egnahemslånet ställd senast före början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder, vid äfventyr att frågan om egnahemslånet anses hafva förfallit och hvad i förskott utbetalts jämte ränta genast skall till låneförmedlaren återbetalas; och

3) att andra villkor icke må betingas i fråga om ränta och återbetalning, än i mom. 5 här ofvan angående statslån stadgats, dock med undantag i följande afseenden, nämligen:

att uppsägningstiden för egnahemslånets stående del må kunna bestämmas till fem månader;

att låneförmedlare och egnahemslåntagare må äga att öfverenskomma angående tid och sätt för erläggande af de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna;

att låntagaren skall äga att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen än äfven före lånetidens utgång inbetala egnahemslånets stående del i dess helhet eller delvis; samt

att låneförmedlaren må kunna förbehålla sig rätt att under nedan angifna förutsättningar uppsäga egnahemslånet till inbetalning å tid, som låneförmedlaren bestämmer, nämligen:

a) om låntagaren ej fullgör hvad i kontraktet föreskrifvits i fråga om lägenhetens bebyggande;

b) om låntagaren visar sig försumlig i att erlægga föreskrifven ränte- och kapitalafbetalning;

c) om låntagaren försummar att erlægga brandförsäkringsafgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

d) om fastigheten vanvårdas till jord och byggnad eller om byggnad nedrifves eller bortflyttas och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för egnahemslånet ej vidare kan anses fullt betryggande;

e) om äganderätten eller — beträffande de lägenheter, som i mom. 15 här nedan afses — besittningsrätten till lägenheten i dess helhet eller del däraf genom köp eller annat fång från låntagaren öfvergår i andra fall, än då lägenheten i dess helhet öfvertages antingen af efterlevande make eller af bröstarfvinge eller af efterlevande make och af bröstarfvinge, hvilka behålla lägenheten oskiftad, eller ock af annan person, hvilken är till egnahemslåns erhållande behörig;

f) om låntagaren genom bedräglig uppgift föranledt egnahemslånets beviljande;

g) om låntagaren afflyttar från lägenheten under sådana omständigheter, att det kan skäligen antagas, att han eller hans familj icke vidare ämna bebo densamma, eller eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.

Mom. 10. Lånekontrakt skall upprättas i två exemplar, af hvilka hvardera kontrahenten skall taga ett; och skall afskrift af kontraktet genom låneförmedlarens försorg ofördröjligen efter detsammans affattande insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, där lägenheten är belägen.

Mom. 11. Låneförmedlare vare obetaget att under lånetiden medgifva låntagare de lindringar i afseende å egnahemslånets återbetalning eller låntagarens skyldigheter i öfrigt, hvilka icke strida mot föreskrifterna uti mom. 1 och 2 eller eljest äro oförenliga med egnahemslånets ändamål, dock att tiden för egnahemslånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må utsträckas längre, än i mom. 9 stadgats.

Mom. 12. Inkomna lånekontrakt skola af Kungl. Maj:ts befallningshafvande granskas. Finner Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och 9 samt med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, med bifogande af infordrad förklaring från vederbörande låneförmedlare, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Mom. 13. Låneförmedlare skall årligen före april månads utgång till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i hvarje län, inom hvilket låneförmedlaren förmedlar egnahemslån, afgifva redogörelse enligt fastställt formulär för lånerörelsen under det nästföregående året, hvilka

redogörelser det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att inom påföljande maj månad till landtbruksstyrelsen öfversända.

Mom. 14. Därest hushållningssällskap så önskar och hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i ämnet gör framställning, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande ombesörja, att räntor och afbetalningar å af sällskapet utlämnade egnahemslån varda i samband med kronans arrenden eller annan under våren infallande uppbörd genom vederbörandes försorg debiterade, uppburna och redovisade.

Mom. 15. Till förvärfvande af bostadslägenhet, för hvilken med ständig och oinskränkt besittningsrätt upplåtits mark, tillhörande Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen, må egnahemslån tills vidare utgå, utan hinder däraf att låntagaren icke har äganderätt till lägenhetens tomtområde; ägande låneförmedlare att för dylika egnahemslån antaga den säkerhet, de pröfva lämplig.

Dessa villkor och bestämmelser skola gälla såväl för lån, som beviljas från de medel till belopp af högst 800,000 kronor, som Riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att för år 1908 ytterligare disponera såsom statslån ur egnahemslånefonden, som ock för alla lån, som beviljas för år 1909 eller senare år, samt skola från och med år 1909, såvidt angår förhållandet mellan staten och låneförmedlarna, gälla äfven sådana statslån, som beviljats före den 1 mars 1908, dock att hvad i mom. 5, femte stycket, stadgas därom, att å amorteringsdelen vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, skall erläggas en annuitet af allenast fem procent, icke afser dylika lån.

6:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse kunna finnas erforderliga;

7:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t må under år 1909 af egnahemslånefondens medel anvisa såsom bidrag till låneförmedlare för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvari låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid samma års början häftat till staten.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Sedan Riksdagen år 1899 i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta om utredning, huruvida och i hvilket afseende åtgärder kunde vidtagas för beredande af tillfälle för mindre bemedlade arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem, och därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda, samt med anledning häraf frågan varit föremål för utredning genom en särskild kommitté — den s. k. egnahemskommittén — och åtskilliga myndigheter yttrat sig, aflät Kungl. Maj:t år 1904 till Riksdagen proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem. Denna proposition blef af Riksdagen i hufvudsak bifallen. Den 17 juni 1904 utfärdades därefter nådig kungörelse angående de allmänna villkor och bestämmelser, som skulle gälla för den sålunda beslutade egnahemslånerörelsen. Denna lånerörelse är byggd på följande hufvudgrunder.

Riksgäldskontoret tillhandahåller statskontoret under åren 1905—1909 mot räntegodtgörelse ett belopp af tillhoppa högst 10 millioner kronor för bildande af en egnahemslånefond. Under nämnda tid får sagda belopp af Kungl. Maj:t disponeras att såsom statslån tilldelas de hushållningssällskap samt de aktiebolag och föreningar af viss, närmare angifven beskaffenhet, hvilka vilja såsom ansvariga låneförmedlare omhänderhafva lånerörelsen och af de erhållna statslånen utlämna egnahemslån till enskilda låntagare för förvärfvande af jordbrukslägenheter eller bostadslägenheter. Dessa lägenheter måste vara belägna å landsbygden, d. v. s. utom stads jurisdiktionsområde, och deras beräknade värde får icke öfverstiga, enligt beslut vid 1906 års riksdag, för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor. Låntagaren skall hufvudsakligen hafva sin utkomst genom kroppsarbete samt i öfrigt uppfylla vissa personliga och ekonomiska kvalifikationer. Egnahemslånebeloppet får uppgå till högst $\frac{5}{6}$ af jordbrukslägenhets värde och till högst $\frac{3}{4}$ af bostadslägenhets värde. För statslån behöfver hushållningssällskap icke ställa någon säkerhet, men annan låneförmedlare skall ställa säkerhet, som af statskontoret godkännes. Den del af statslån, som blifvit placerad såsom egnahemslån, skall, liksom äfven dessa egnahemslån, delas i två lika delar, en stående del och en amorteringsdel, och äro särskilda föreskrifter meddelade angående sättet för återbetalningen. Ränta å alla lån beräknas efter 3,6 procent. Annan säkerhet för egnahemslånet får icke betingas än första in-teckning i

*Angående
statens egna-
hemslåne-
rörelse.*

egnahemslägenheten. Hushållningssällskap, men icke öfriga låneförmedlare, åtnjuta årligt förvaltningsbidrag med $\frac{1}{2}$ procent af kapitalskulden.

Genom särskild kungörelse den 17 juni 1904 utfärdade Kungl. Maj:t föreskrifter rörande beskaffenheten af de aktiebolag och föreningar, hvilka skulle kunna antagas såsom låneförmedlare, angående kontroll å deras verksamhet, samt angående de handlingar, som borde företes vid ansökning om statslån ur egnahemslånefonden m. m.

*Proposition till
1907 års
Riksdag.*

Emellertid uppkom fråga, huruvida icke vissa ändringar borde vidtagas i grunderna för statens egnahemslånerörelse. Då jag den 4 april nästlidna år i underdånighet föredrog detta ärende, lämnade jag en redogörelse angående egnahemslånerörelsens dittillsvarande utveckling och yttrade därefter, att de vid denna redogörelse anförda siffrorna syntes mig utvisa, att egnahemslånerörelsen åtminstone då icke ännu vunnit den omfattning, som torde hafva afsetts vid dess anordnande och som skulle satt den i stånd att i någon mera afsevärd mån bidraga till att bereda egna hem åt landets inbyggare, stärka den mindre bemedlade befolkningens ekonomiska villkor, hämma emigrationen och främja landets uppodling. Att svårigheter i flera hänseenden mött och ställt sig hindrande i vägen för rörelsens önskvärda utveckling hade, enligt hvad jag vidare anförde, också framhållits såväl i särskilda till Kungl. Maj:t eller jordbruksdepartementet ingifna framställningar som annorledes. Det syntes mig därför böra tagas i öfvervägande, huruvida icke dessa svårigheter och hinder kunde och borde genom åtgärder från statens sida aflägsnas eller åtminstone i någon mån mildras.

Jag meddelade vidare, att jag jämlikt nådigt bemyndigande för biträde inom jordbruksdepartementet tillkallat fem personer, hvilka under praktisk utöfning af låneförmedlares egnahemslånerörelse eller eljest genom verksamhet för egnahemssakens främjande vunnit erfarenhet om de härmed sammanhängande förhållandena, samt att jag med dem rådgjort i detta ämne. Jag redogjorde vidare för det hufvudsakliga af det utaf dessa personer till mig afgifna yttrande och meddelade därefter jämväl hufvudinnehållet af åtskilliga särskilda framställningar rörande denna sak.

På grund af den utredning, som sålunda vunnits, och af skäl, som i statsrådsprotokollet för sistnämnda dag närmare angäfvos, fann jag mig böra hemställa, att vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statens egnahemslånerörelse måtte åvägbringas. Med gillande af denna min hemställan behagade Kungl. Maj:t samma dag aflåta nådig proposition i ämnet till Riksdagen. De därvid föreslagna ändringarna

afsågo hufvudsakligen följande. Den nuvarande bestämmelsen, att egnahemslån må utgå endast till arbetare, som hufvudsakligen af kroppsarbete har sin utkomst, föreslogs skola förändras sålunda, att dylikt lån finge utgå till arbetare eller med dem likställda personer. Under det att lägenheter, för hvilkas förvärfvande egnahemslån kan beviljas, nu måste vara belägna å landsbygden, föreslogs, att egnahemslån måtte kunna utgå äfven till förvärfvande af sådana lägenheter, som vore belägna å stads område, men utom den planlagda delen däraf. Minimalderna för egnahemslåntagare föreslogs sänkt från 25 till 21 år. I afseende å den säkerhet, som annan låneförmedlare än hushållningssällskap skall ställa för undfånget statslån ur egnahemslånefonden, föreslogos vissa bestämmelser i syfte att underlätta användningen af in-teckningar i egnahemslägenheter för sådant ändamål. Annuiteten å amorteringsdelen af lånet föreslogs skola för lån till jordbrukslägenheter nedsättas från sex till fem procent. Vidare föreslogs medgifvande, att sådana in-teckningar för annat än fordran, hvilka icke hade afsevärd betydelse för egnahemslägenhetens värde, icke skulle behöfva relaxeras utan få kvarstå med förmånsrätt framför egnahemslånein-teckning, samt att låneförmedlare skulle äga rätt att, redan innan in-teckningsförhållandena ordnats, utlämna förskott å beviljadt egnahemslån. Större frihet föreslogs skola lämnas låneförmedlare och låntagare att sinsemellan öfverenskomma angående tid och sätt för uppbörd af räntor och afbetalningar. Förvaltningsbidrag föreslogs skola tillerkännas äfven andra låneförmedlare än hushållningssällskap. Slutligen föreslogos åtskilliga smärre förändringar i bestämmelserna, afseende att åstadkomma större tydlighet och att undanröja uppkomna missuppfattningar.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling sagda proposition af Riksdagen öfverlämnades, yttrade följande: »Att redan nu, innan denna lånerörelse hunnit vinna någon större omfattning och innan någon tillförlitlig erfarenhet om dess förutsättningar och verkningar kunnat vinnas, besluta ändringar i grunderna för densamma, anser utskottet icke tillrädligt. Med anledning häraf och oafsedt att utskottet hyser en från Kungl. Maj:ts förslag afvikande mening i fråga om lämpligheten af vissa bland de nu föreslagna villkoren och bestämmelserna, såsom beträffande egnahemsin-teckningarnas omhänderhafvande af statskontoret, den hittills för dessa lån bestämda årliga afbetalningens nedsättande från sex till fem procent m. m., finner utskottet sig icke kunna biträda det föreliggande förslaget.» Utskottet hemställde därför, att propositionen icke måtte bifallas.

Första Kammaren antog utskottets hemställan och afslog alltså propositionen, hvaremot Andra Kammaren för sin del biföll Kungl. Maj:ts förslag. Frågan förföll alltså.

Afgifna yttranden och framställningar.

I detta sammanhang tillåter jag mig meddela, att de förslag, som innefattades i ofvan berörda proposition till 1907 års Riksdag, under den sedan dess förflutna tiden blifvit, såvidt angår hushållningssällskapens låneförmedling, förordade af representanter för rikets hushållningssällskap, hvilka under december månad år 1907 varit samlade i Stockholm för öfverläggning angående egnahemslånerörelsen. Endast i fråga om lämpligheten af sänkning af annuiteten å jordbrukslägenhetslån voro meningarna delade. Jag får därjämte anmäla, att aktiebolaget Hem på landet, aktiebolaget Rickomberga egna hem invid Uppsala, Södra Södermanlands egnahemsaktiebolag, föreningen Hem och jord i Eskilstuna, Egna hems låneförmedlingsförening, Huskvarna egnahemsförening, Malmöhus läns egnahemsförening, föreningen Egna hem Hagaby invid Örebro, Kungsörs egnahemsförening, Källtorps egnahemsförening invid Falun och Bergslagens bostadsaktiebolag uti till Eders Kungl. Maj:ts ingifna, lika lydande skrivelser framställt vissa önskemål rörande dylika låneförmedlares verksamhet, samt att dessa önskemål i hufvudsakliga delar sammanfalla med de förslag, som framställdes i fjolårets proposition, hvilka förslag därför i dessa skrivelser lifligt tillstyrkas. I afseende å rätten att bevilja egnahemslån till jordbrukslägenheter å stadsmark af viss beskaffenhet har framställning gjorts äfven af Södermanlands läns hushållningssällskap. Jag finner det framgå af dessa uttalanden och framställningar, att de uti fjolårets proposition framlagda förslagen i allt väsentligt befunnits lämpliga af dem, som praktiskt utöfva låneförmedling.

Redogörelse för egnahemslånerörelsens omfattning.

Innan jag går vidare, tillåter jag mig meddela följande sammanställningar angående egnahemslånerörelsen under den hittills förflutna tiden.

Hushållningssällskapens låneförmedling år 1905.

Låneförmedlare	Beviljade statslån			Disponerade egnahemslån			Till fonden återfallet eller återbetaldt belopp
	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	
Stockholms läns.....	75,000	25,000	100,000	—	—	—	100,000
Uppsala „.....	45,000	30,000	75,000	31,000	8,200	39,200	35,800
Södermanlands „.....	150,000	100,000	250,000	77,900	80,600	158,500	91,500
Östergötlands „.....	80,000	20,000	100,000	71,200	11,700	82,900	17,100
Jönköpings „.....	75,000	25,000	100,000	31,150	3,000	34,150	65,850
Kronobergs „.....	75,000	25,000	100,000	65,700	17,750	83,450	16,550
Kalmar läns norra.....	150,000	50,000	200,000	22,300	9,700	32,000	168,000
„ „ södra.....	100,000	50,000	150,000	—	5,800	5,800	144,200
Gottlands läns.....	40,000	10,000	50,000	23,725	5,075	28,800	21,200
Blekinge „.....	150,000	50,000	200,000	87,500	11,305	98,805	101,195
Kristianstads „.....	270,000	30,000	300,000	269,950	30,000	299,950	50
Malmöhus „.....	150,000	50,000	200,000	68,225	1,200	69,425	130,575
Hallands „.....	35,000	40,000	75,000	17,000	15,000	32,000	43,000
Göteborgs och Bohus läns	25,000	55,000	80,000	10,600	46,250	56,850	23,150
Älfsborgs läns norra.....	150,000	50,000	200,000	22,650	1,100	23,750	176,250
„ „ södra.....	200,000	100,000	300,000	55,450	3,900	59,350	240,650
Skaraborgs läns.....	250,000	50,000	300,000	87,600	5,500	93,100	206,900
Värmlands „.....	100,000	50,000	150,000	61,750	12,300	74,050	75,950
Örebro „.....	75,000	25,000	100,000	65,450	24,150	89,600	10,400
Västmanlands „.....	80,000	20,000	100,000	72,500	—	72,500	27,500
Kopparbergs „.....	200,000	100,000	300,000	7,900	15,400	23,300	276,700
Gäflborgs „.....	90,000	10,000	100,000	40,800	3,800	44,600	55,400
Västernorrlands „.....	150,000	50,000	200,000	19,800	7,200	27,000	173,000
Jämtlands „.....	100,000	—	100,000	34,650	—	34,650	65,350
Västerbottens „.....	120,000	80,000	200,000	12,975	5,400	18,375	181,625
Norrbottnens „.....	325,000	75,000	400,000	68,005 50	7,700	75,705 50	324,294 50
Summa	3,260,000	1,170,000	4,430,000	1,325,780 50	332,030	1,657,810 50	2,772,189 50

Hushållningssällskapens låneförmedling år 1906.

Låneförmedlare	Beviljade statslån			Disponerade egnahemslån			Till fonden återfallet eller återbetaldt belopp
	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	
Stockholms läns	35,000	15,000	50,000	14,500	10,500	25,000	25,000
Uppsala „	39,000	21,800	60,800	34,000	21,400	55,400	5,400
Södermanlands „	97,100	94,400	191,500	93,350	94,050	187,400	4,100
Östergötlands „	80,000	20,000	100,000	77,050	16,600	93,650	6,350
Jönköpings „	43,850	32,000	75,850	31,500	25,500	57,000	18,850
Kronobergs „	75,000	25,000	100,000	27,940	4,675	32,615	67,385
Kalmar läns norra	60,000	40,000	100,000	10,200	3,800	14,000	86,000
„ „ södra	60,000	40,000	100,000	7,816	17,950	25,766	74,234
Gottlands läns	32,700	500	33,200	29,075	500	29,575	3,625
Blekinge „	150,000	50,000	200,000	55,644	4,937	60,581	139,419
Kristianstads „	180,000	20,000	200,000	180,000	10,050	190,050	9,950
Malmöhus „	50,000	10,000	60,000	34,850	6,600	41,450	18,550
Hallands „	18,000	25,000	43,000	2,500	2,000	4,500	38,500
Göteborgs och Bohus läns	30,000	30,000	60,000	29,600	27,450	57,050	2,950
Älfsborgs läns norra	127,350	48,900	176,250	10,900	1,800	12,700	163,550
„ „ södra	200,000	100,000	300,000	35,625	4,450	40,075	259,925
Skaraborgs läns	38,600	1,700	40,300	38,600	1,700	40,300	—
Värmlands „	100,000	30,000	130,000	52,150	12,100	64,250	65,750
Örebro „	75,000	25,000	100,000	69,235	12,500	81,735	18,265
Västmanlands „	41,000	7,000	48,000	41,000	3,100	44,100	3,900
Kopparbergs „	192,100	84,600	276,700	13,500	14,500	28,000	248,700
Gäflleborgs „	134,200	21,200	155,400	16,700	5,600	22,300	133,100
Västernorrlands „	250,000	100,000	350,000	17,700	7,300	25,000	325,000
Jämtlands „	46,950	18,400	65,350	46,950	18,400	65,350	—
Västerbottens „	100,000	75,000	175,000	32,100	5,800	37,900	137,100
Norrbottnens „	331,994 50	92,300	424,294 50	93,274 50	25,500	118,774 50	305,520
Summa	2,587,844 50	1,027,800	3,615,644 50	1,095,759 50	358,762	1,454,521 50	2,161,123

Hushållningssällskapens låneförmedling år 1907.

Låneförmedlare	Beviljade statslån			Disponerade egnahemslån			Till fonden återfallet eller återbetaladt belopp
	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	
Stockholms läns	35,000	15,000	50,000	17,350	12,950	30,300	19,700
Uppsala „	60,000	40,000	100,000	59,100	21,800	80,900	19,100
Södermanlands „	100,000	200,000	300,000	98,450	160,950	259,400	40,600
Östergötlands „	100,000	30,000	130,000	100,000	29,800	129,800	200
Jönköpings „	3,400	16,500	19,900	3,400	13,500	16,900	3,000
Kronobergs „	75,000	25,000	100,000	40,775	16,915	57,690	42,310
Kalmar läns norra	40,000	20,000	60,000	18,700	6,400	25,100	34,900
„ „ södra	60,000	40,000	100,000	16,434	25,160	41,594	58,406
Götlands läns	17,630	—	17,630	17,630	—	17,630	—
Blekinge „	80,000	20,000	100,000	57,725	9,892	67,617	32,383
Kristianstads „	200,000	25,000	225,000	200,000	25,000	225,000	—
Malmöhus „	90,000	10,000	100,000	88,250	6,650	94,900	5,100
Hallands „	25,000	20,000	45,000	13,700	11,600	25,300	19,700
Göteborgs och Bohus läns	50,000	50,000	100,000	50,000	50,000	100,000	—
Älfsborgs läns norra	115,250	47,100	162,350	27,400	3,500	30,900	131,450
„ „ södra	150,000	50,000	200,000	61,650	49,135	110,785	89,215
Skaraborgs läns	118,100	5,500	123,600	72,250	5,500	77,750	45,850
Värmlands „	100,000	30,000	130,000	41,800	7,400	49,200	80,800
Örebro „	37,000	13,000	50,000	36,925	12,675	49,600	400
Västmanlands „	175,000	7,000	182,000	164,900	5,500	170,400	11,600
Kopparbergs „	178,600	70,100	248,700	14,200	27,400	41,600	207,100
Gäflleborgs „	100,000	100,000	200,000	30,500	85,300	115,800	84,200
Västernorrlands „	50,000	25,000	75,000	41,180	14,200	55,380	19,620
Jämtlands „	80,000	20,000	100,000	78,475	19,250	97,725	2,275
Västerbottens „	100,000	40,000	140,000	24,500	5,400	29,900	110,100
Norrbotlens „	170,000	30,000	200,000	77,550	28,700	106,250	93,750
Summa	2,309,980	949,200	3,259,180	1,452,844	654,577	2,107,421	1,151,759

Till hushållningssällskap beviljade statslån för år 1908.

Låneförmedlare		Beviljade statslån		
		Jordbruks- lån	Bostads- lån	Summa
Stockholms	läns	35,000	20,000	55,000
Uppsala	„	80,000	15,000	95,000
Södermanlands	„	200,000	60,000	260,000
Östergötlands	„	200,000	60,000	260,000
Jönköpings	„	65,000	40,000	105,000
Kronobergs	„	110,000	15,000	125,000
Kalmar läns norra		70,000	12,000	82,000
Gottlands	läns	55,000	20,000	75,000
Blekinge	„	75,000	15,000	90,000
Kristianstads	„	325,000	45,000	370,000
Malmöhus	„	150,000	16,000	166,000
Göteborgs och Bohus	läns	20,000	70,000	90,000
Älfsborgs läns norra		75,000	16,000	91,000
„	„ södra	110,000	25,000	135,000
Skaraborgs	läns	55,150	12,000	67,150
Värmlands	„	70,000	12,000	82,000
Örebro	„	37,000	12,000	49,000
Västmanlands	„	108,000	12,000	120,000
Kopparbergs	„	50,000	30,000	80,000
Gäflborgs	„	80,000	50,000	130,000
Västernorrlands	„	60,000	20,000	80,000
Jämtlands	„	146,600	24,700	171,300
Västerbottens	„	50,000	15,000	65,000
Norrbottens	„	130,000	16,000	146,000
Summa		2,356,750	632,700	2,989,450

Aktiebolags och föreningars låneförmedling.

Låneförmedlare	Län	Beviljade statslån		Disponerade egna-hemslån	Till fonden återfallet eller återbetaldt belopp
		Jordbrukslån	Bostadslån		
<i>1905.</i>					
Huskvarna egna-hemsförening	Jönköpings	—	48,000	35,500	12,500
Föreningen Egna hem Hagaby	Örebro	—	69,750	69,750	—
Summa		—	117,750	105,250	12,500
<i>1906.</i>					
Aktiebolaget Rickomberga egna hem	Uppsala	—	25,000	25,000	—
<i>1907.</i>					
Huskvarna egna-hemsförening	Jönköpings	—	150,000	150,000	—
Föreningen Egna hem Hagaby	Örebro	—	26,250	26,250	—
Summa		—	176,250	176,250	—
<i>1908.</i>					
Aktiebolaget Hem på landet	Stockholms	200,000	60,000	—	—
Egna hems låneförmedlingsförening	Östergötlands m. fl.	250,000	150,000	—	—
Huskvarna egna-hemsförening	Jönköpings	—	90,000	—	—
Malmöhus läns egna-hemsförening	Malmöhus	75,000	60,000	—	—
Föreningen Egna hem Hagaby	Örebro	—	30,000	—	—
Kungsörs egna-hemsförening	Västmanlands	—	30,000	—	—
Källtorps „	Kopparbergs	—	20,000	—	—
Bergslagens bostadsaktiebolag	Kopparbergs m. fl.	—	225,000	—	—
Summa		525,000	665,000	—	—

Jag tillåter mig därjämte erinra, att äfven Kalmar läns södra och Hallands läns hushållningssällskap ingifvit ansökningar om statslån ur egnahemslånefonden för år 1908 å respektive 150,000 och 45,000 kronor, men att, då dessa ansökningar inkommit först efter den tid, 1 november 1907, då dylika ansökningar enligt de af Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda bestämmelser skolat vara ingifna, de icke kunnat upptagas till pröfning, ehuru väl därigenom säkerligen betydliga olägenheter uppkommit för låneförmedlingen inom dessa hushållningssällskaps områden. Eders Kungl. Maj:t har emellertid med anledning af gjord ansökning och med stöd af mom. 5 uti gällande bestämmelser för egnahemslånerörelsen därefter medgifvit, att till förstnämnda hushållningssällskap finge utanordnas ett belopp af 34,115 kronor.

Vidare får jag erinra, att de inom behörig tid inkomna ansökningarna för år 1908 afsågo ett sammanlagdt lånebelopp å icke mindre än 6,604,925 kronor, hvaraf hushållningssällskapen begärde till lån för jordbrukslägenheter 2,721,350 kronor och till lån för bostadslägenheter 1,124,575 kronor eller tillhopa 3,845,925 kronor samt aktiebolag och föreningar begärde till lån för jordbrukslägenheter 925,000 kronor och till lån för bostadslägenheter 1,834,000 kronor eller tillhopa 2,759,000 kronor. Inalles begärdes alltså för jordbrukslägenhetslån 3,646,350 kronor och för bostadslägenhetslån 2,958,575 kronor. Då de tillgängliga lånemedlen icke förslogo att tillgodose samtliga dessa låneanspråk, måste nedsättningar företagas, och togs därvid hänsyn dels till omfattningen af låneförmedlarnas lånerörelse under de föregående åren dels ock därtill, att enligt Riksdagens anvisning år 1904 företräde borde lämnas jordbrukslånen framför bostadslånen. Såsom af ofvan meddelade tabeller framgår, beviljades för år 1908 statslån ur fonden till ett sammanlagdt belopp af 4,179,450 kronor.

Euligt från statskontoret erhållen uppgift utgjorde låneförmedlarnas kapitalskuld vid 1907 års slut efter afdrag af de lånebelopp, hvilka vid den tiden varit odisponerade och som därför skulle under januari månad 1908 återbetalas till fonden, samt med iakttagande af en senare inkommen upplysning angående Norrbottens läns hushållningssällskaps återbetalning, tillhopa 5,458,203 kronor.

Då, såsom ofvan nämnts, Eders Kungl. Maj:t för innevarande år beviljat statslån ur egnahemslånefonden å tillhopa 4,179,450 kronor samt medgifvit Kalmar läns södra hushållningssällskap att utfå ett af misstag återbetaldt belopp af 34,115 kronor, uppgår sammanlagda beloppet af vid slutet af år 1907 utestående samt för år 1908 beviljade statslån till 9,671,768 kronor. Denna summa understiger visserligen

med omkring 330,000 det ursprungligen till Kungl. Maj:ts förfogande för ifrågavarande ändamål ställda belopp af 10 millioner kronor, men skillnadsbeloppet finnes dock icke tillgängligt för låneändamål. En del däraf har nämligen åtgått till förvaltningsbidrag åt hushållningssällskap och en del till täckande af den ränteförlust, fonden fått vidkännas därför, att den måst gälda ränta till riksgäldskontoret efter högre räntefot än dess egen utlåningsränta. Största delen af skillnadsbeloppet motsvaras emellertid af den ränta för år 1907, som fonden erlagt till riksgäldskontoret vid slutet af samma år, under det att fondens egna räntor inflyta först under år 1908. Dessa sistnämnda räntor torde i sin tur jämte den obetydliga disponibla kapitalåterstoden åtgå till gäldande af fondens ränta till riksgäldskontoret vid slutet af år 1908, hvartill medel måste hållas i beredskap.

Af denna redogörelse framgår alltså, att det af 1904 års Riksdag till egnahemslånerörelsens bedrivande under femårsperioden 1905—1909 beviljade belopp af 10 millioner kronor fullständigt tagits i anspråk och att ej ens alla låneansökningar för år 1908 kunnat beviljas. För rörelsens fortsatta bedrivande måste därför, enligt hvad jag förut antydtt, ytterligare medel af Riksdagen begäras, och torde denna framställning lämpligen böra afse en ny femårsperiod, nämligen åren 1909—1913.

*Behofvet af
ökade medel.*

Då Riksdagens medgifvande, att kapitalinbetalningar å från fonden utlämnade lån må tilläggas fonden, icke gäller längre än till utgången af år 1909, bör först och främst medgifvande utverkas, att detta förfaringssätt må utsträckas till hela den nya femårsperioden.

För att underlätta beräkningarna af de därutöfver erforderliga låne-medlens belopp och belysa frågan om de förändringar i lånerörelsen, som kunna finnas befogade, anhåller jag att få i några hänseenden ytterligare granska de af mig nu framlagda tabellerna.

Det framgår då att, under det att egnahemslånerörelsen under de första åren af dess verksamhet syntes hafva ganska svårt att komma i gång, en ändring härutinnan skett under det senaste året, hvarjämte rörelsen i viss mån ändrat karaktär.

Främst faller i ögonen den mycket starka stegringen för år 1908 i totalbeloppet af begärda statslån, nämligen från omkring 4½ millioner under det egentliga försöksåret 1905 samt omkring 3½ millioner 1906 och 1907 till mer än 6½ millioner år 1908. Denna stegring beror väsentligen därpå, att sistnämnda år aktiebolag och föreningar i förhållandevis mycket större omfattning än förut ansökt om lån. Under

det att lån till dylika låneförmedlare för de tre åren 1905—1907 i enlighet med gjorda ansökningar beviljats med tillhoppa allenast 319,000 kronor, begärdes nämligen för år 1908 af aktiebolag och föreningar lån å tillhoppa 2,759,000 kronor. Äfven om det allmänna läget å penningmarknaden med rådande höga räntor bidragit till att förmå dessa låneförmedlare att söka lån, torde dock få antagas, att hufvudsakliga anledningen är ökad förtroende för statens egnahemslånerörelse.

Vidare kan konstateras en förskjutning i rörelsen därutinnan, att i samband med aktiebolags och föreningars ökade uppträdande såsom låneförmedlare, anspråken på lån för bostadslägenheter ökats mer än för jordbrukslägenheter. Om samtliga låneförmedlare tagas i beräkning, utgjorde af totalsumman beviljade statslån bostadslånen 28 procent år 1905, nära 29 procent år 1906, nära 33 procent år 1907 och skulle år 1908, därest liksom föregående år samtliga i behörigt skick varande ansökningar kunnat bifallas, utgjort nära 45 procent, men kommo till följd af de vidtagna nedsättningarna, hvilka förnämligast drabbade bostadslånen, att utgöra allenast 31 procent.

Slutligen bör icke förbises, att hushållningssällskapens låneförmedling synes alltmer hafva öfvervunnit den osäkerhet och oberäknelighet, som väl alltid är förenad med det första öppnandet af dylika företag. Sålunda har, bland annat, det belopp, hvilket icke tagits i anspråk af beviljade statslån, för dessa sällskap nedgått från 62,5 % år 1905 och 60 % år 1906 till 35 % år 1907.

De omständigheter, jag sålunda antydt, synas mig böra föranleda, att det tages under öfvervägande, huruvida icke vissa andra förändringar i afseende å förevarande egnahemslånerörelse må finnas vara befogade än de, som voro föremål för fjolårets proposition. Vid egnahemslånerörelsens första anordnande betonades uttryckligen, att det var fråga om ett försök och att, sedan någon tids erfarenhet vunnits, de ändringar borde vidtagas, som kunde befinnas nödiga och nyttiga. De nu gångna årens erfarenhet synes mig hafva tillräckligt tydligt ådagalagt såväl önskvärdheten af vissa ändringar, som ock de riktningar, hvori dessa ändringar böra gå.

I betraktande af den tendens till stegring i lånerörelsen, som innevarande år har att uppvisa, torde det då först och främst böra tagas under öfvervägande, huruvida det nuvarande systemet för anvisande af medel till lånerörelsens bedrivande är lämpligt. År 1904 ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 10 millioner kronor att efter sig företeende behof användas under loppet af en femårsperiod. När,

såsom nu inträffat, detta belopp åtgått före femårsperiodens slut, måste nya medel begäras för rörelsens fortsättande. Om nu sådana medel beviljas till visst bestämdt totalbelopp för en ny period af exempelvis fem år, kan det inträffa, att de till följd af stark tillströmning af låneansökningar taga slut efter endast ett eller annat år. Detta kunde ju visserligen på sätt och vis anses fördelaktigt, då ju egnahemssaken däri-genom antagligen skulle blifva kraftigt befrämjad, men det torde dock ej böra lämnas ur sikte, att i fråga om en rörelse sådan som denna en allt för snabb utveckling kan medföra vådor, som icke böra under-skattas, och att en lugn, stadig utveckling af densamma är vida att föredraga framför en mer eller mindre konstlad, af tillfälliga orsaker framkallad plötslig expansion. Därest staten skulle fortfara att, liksom hittills i allmänhet skett, bevilja lån till fulla belopp åt alla behörigen kvalificerade låneförmedlare, som ansöka därom, är det omöjligt att förutsäga rörelsens blifvande omfattning. Naturligtvis står alltid den möjligheten öppen att framdeles, när omständigheterna synas påfordra sådant, antingen alldeles upphöra att tillföra fonden nya medel eller också mer eller mindre begränsa denna tillförsel, men ett dylikt för-faringsätt skulle säkerligen åstadkomma betydliga olägenheter i flera afseenden genom sin ojämnhet och oberäknelighet. Det förefaller mig af dessa skäl vara vida fördelaktigare att redan nu vidtaga en begränsning af den årliga utlåningssummas maximibelopp, i likhet med hvad förhållandet är i fråga om odlingslånefonden och fiskerifonden. Det är emellertid uppenbart, att det årliga maximibeloppet icke får sättas så lågt, att det verkar som en obehörig hämsko på rörelsen. På grund af erfarenheten från de gångna årens lånerörelse anser jag, att detta årliga maximibelopp lämpligen kan sättas till 5 millioner kronor. Bestämmelserna härom skulle då hufvudsakligen innefatta, att riksgäldskontoret skulle medelst upplånade medel fylla hvad som utöfver till fonden inflytande inkomster behöfdes för att till-godose ett årligt lånebehof af 5 millioner kronor samt bestrida fondens öfriga utgifter.

Såsom förut erinrats, kunde icke de för år 1908 inkomna, god-kända låneansökningarna af brist på medel bifallas till fulla beloppen. Skillnaden mellan begärda och beviljade lånebelopp utgjorde icke mindre än 2,425,475 kronor. Härtill kommer, att föreningen Hem och jord i Eskilstuna i behörig tid ingifvit låneansökning för år 1908 å 600,000 kronor, hvilken ansökning dock af Eders Kungl. Maj:ts befallnings-hafvande i Södermanlads län tillstyrkts endast i fråga om ett belopp

af 150,000 kronor. Denna ansökning afsåg lån till lägenheter inom de delar af Klosters och Fors socknar, hvilka visserligen icke ingå i stadsplanen för Eskilstuna, men hvilka i allt fall utgöra stadsmark. Jämlikt 1907 års Riksdags medgifvande kunde lån till lägenheter å dylik mark inom dessa socknar beviljas för samma år, hvaremot vid den utgång, Kungl. Maj:ts förslag i öfrigt fingo, sådan rätt icke förefinnes för innevarande år. Ansökningen har därför icke kunnat under nuvarande förhållanden godkännas. Då jag ämnar tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att föreslå Riksdagen ändring i afseende å det nuvarande förbudet mot lån till lägenheter å dylik stadsmark, skulle vid bifall härtill detta hinder mot beviljande af medel till ifrågavarande förening bortfalla. Slutligen bör beaktas, att, såsom ofvan nämnts, två låneansökningar inkommit kort efter den bestämda tiden under hösten 1907 och därför ej kunnat enligt de nu gällande bestämmelserna upptagas till pröfning. Såsom jag vid tal om detta förhållande framhöll, komma säkerligen olägenheter att uppstå för egnahemslånerörelsen i de trakter, som med ansökningarna afsågos, därest ej tillfälle beredes vederbörande att godtgöra sin försummelse. Det synes af alla dessa skäl vara önskvärdt, att ytterligare medel ställas till förfogande för lånerörelsen redan under år 1908. Lånetillskottet för detta år synes mig lämpligen kunna bestämmas till 800,000 kronor, då totalsumman för året blifver ungefär 5 millioner i likhet med hvad jag föreslår för år 1909 och följande år.

Angående fondens verksamhetsområde.

Det skulle kunna ifrågasättas att äfven i ett annat hänseende än i fråga om bestämmandet af visst tillgängligt årsbelopp vidtaga en mera genomgripande ändring i afseende å egnahemslånerörelsen. Såsom jag förut erinrat, uttalade Riksdagen år 1904, att företräde borde lämnas lån för jordbrukslägenheter framför dylika för bostadslägenheter. Meningen härmed var nog icke så mycket att ställa enstaka bostadslägenheter på landsbygden, behöfliga för handtverkare, friarbetare m. fl., i efterhand i förhållande till jordbrukslånen, som fastmera att förebygga, att fondens medel hufvudsakligen toges i anspråk för bostadslägenheter i köpingar, municipalsamhällen, industricentra m. fl. dylika orter med större sammanträngd befolkning. Äfven af den omständigheten, att förvaltningen af egnahemslånefonden förlagts under jordbruksdepartementet, vill det synas, som om fonden icke från början varit afsedd att åtminstone i mera väsentlig mån användas vid egnahemsbildningar inom dylika stadsliknande samhällen. Något direkt hinder däremot stadgades emellertid ej, utan det föreskrefs endast, att de egna hemmen skulle vara belägna å landsbygden, d. v. s. utom stadsdomstols juris-

diktion. Så länge de årligen begärda lånesummorna ur fonden icke stego till anmärkningsvärdt höga belopp, samt bostadslånen höllo sig vid jämförelsevis låg procent af samtliga lån, förelåg icke heller anledning till ändring härvidlag i gällande bestämmelser. Men då numera utvecklingen synes sträfva därhän, att allt större del af fonden användes till bostadslägenheter, hvilka otvifvelaktigt äro till mycket stor del belägna i dylika tätt bebyggda orter, som jag nyss angifvit, måste jag beteckna en dylik utveckling såsom föga öfverensstämmande med fondens ändamål. Bland de viktigaste af dessa ändamål framträda nämligen gynnandet af småbruksrörelsen, främjandet af landets uppodling, motverkandet af befolkningens inflyttande till städerna samt af den särskildt från de rena landsbygdsdistrikten starka emigrationen till utlandet. Dessa ändamål kunna icke eller åtminstone ganska ofullständigt uppnås genom grundandet af bostadskolonier. Äfven en annan omständighet bör härvid tagas i betraktande. De lokala förhållandena i dylika tätt bebyggda orter äro vanligtvis i väsentliga afseenden mycket olika dem, som råda på den egentliga landsbygden. Det torde i detta hänseende vara tillräckligt att erinra om det vanligen mycket högre jordvärdet å dylika orter, de ofta högre arbets- och materialprisen, de många af gällande byggnadsstadga eller öfriga föreskrifter föranledda skiljaktigheterna m. m. Allt detta gör, att lånebestämmelserna ej alltid vilja passa så väl för dylika bostadskolonier. Insikten härom har äfven gjort, att från socialt intresserade kretsar inom landet uttalats, att skilda saker blifvit på ett föga lyckligt sätt sammanblandade vid statens egnahemslånerörelse. Det synes mig med hänsyn till dessa förhållanden kunna med skäl ifrågasättas, om det ej vore lämpligast, att egnahemslånefondens verksamhet begränsades till fullföljandet af det ursprungliga hufvudsyftet, att tillgodose den egentliga landsbygdens behof, och att orter af ofvan angifna slag med mera sammanträngd befolkning, så snart stadsplanelagen där tillämpades, afskildes från fondens verksamhetsområde. Då emellertid äfven dessa orters egnahemsfråga utgör ett samhällsintresse af framstående vikt, hvilket icke synes böra lämnas obeaktadt af statsmakterna, men jag erfarit, att statsrådet och chefen för civildepartementet, till hvilkens handläggning frågan om egnahemslån inom dylika orter uppenbarligen skulle höra, i saknad af nödig utredning i hvarje fall icke är beredd att nu framlägga förslag i ämnet anser jag mig för närvarande icke kunna påyrka, att ifrågavarande orter utestängas från de fördelar, som den nuvarande egnahemslånefonden dock ovedersägligen bereder dem.

*Stadsmark-
utom stads-
planen.*

Å andra sidan kan jag ej undgå att finna, att begreppet landsbygd är i de nuvarande bestämmelserna alltför snävt begränsadt, i det att därifrån undantagits all mark, lydande under stadsrätts domvärjo, äfven om denna mark är och har all utsikt att under öfverskådlig tid förblifva jordbruksområde. Denna fråga berördes redan i fjolårets proposition, och yttrade jag då härom hufvudsakligen följande.

»Med anledning af vid 1904 års riksdag väckt motion, att län skulle få beviljas till bostadslägenheters upplåtande äfven å till stad hörande område, uttalade utskottet, att det åtminstone för det dåvarande icke syntes tillrådligt att i detta afseende gå längre, än i propositionen föreslagits, enär frågan då skulle få ett helt nytt, betydligt förändradt innehåll samt en väsentlig vidgad omfattning, hvarom allt närmare utredning saknades. Hvad utskottet sålunda anfört finner jag väl äga full giltighet beträffande de egentliga stadsområdena. Däremot torde, åtminstone på många ställen, föga eller ingen skillnad finnas mellan den öfriga, utanför det planlagda området belägna marken och landsbygden i egentlig mening. Särskildt är detta fallet, då stadens jurisdiktionsområde är mycket stort, hvilket flerstädes är händelsen, och i synnerhet, då det är fördeladt i enklaver med mellanliggande landsbygd eller då kilar af landsbygd sträcka sig in närmare stadens centrum än de aflägsnare delarna af stadsmarken. Att då tillåta egnahemsbildningar med anlåtande af egnahemslån å landskommunernas mark, men icke tillåta dem på stadens lika långt eller kanske till och med längre bort från det planlagda området belägna mark, låter sig näppeligen försvaras. Den judiciella indelningen af riket torde icke härvidlag vara en lämplig norm. De missförhållanden, som kunna uppkomma af nu ifrågavarande begränsning, hafva på ett i ögonen fallande sätt visat sig i fråga om de med Eskilstuna stad numera förenade socknarna Fors och Kloster. Äfven beträffande ett flertal andra städer pågår inkorporering af kringliggande landsbygdsområden eller är fråga väckt därom. Det synes desto mindre vara lämpligt att från egnahemslån utesluta dylika områden, som dels det i allmänhet torde vara dessa, hvilka allra bäst ägna sig att upplåtas till bostadslägenheter och dels sådana områden äfven för smärre jordbrukslägenheter erbjuda särdeles stora fördelar på grund af tillfället till förmånlig afsättning i staden för lägenhetens produkter af skilda slag samt möjligen äfven till extra arbetsförtjänst under de tider, då lägenhetens skötsel måhända icke fullt upptager dess ägares tid. I det bestämda maximivärdet för lägenheterna samt i öfriga villkor för egnahemslån torde ligga tillräcklig säkerhet

mot missbruk. Jag finner mig därför böra, i öfverensstämmelse med hvad de af mig tillkallade personerna i detta hänseende föreslagit, förorda, att till stad hörande men utanför det planlagda området belägen mark må i förevarande afseende likställas med landsbygd.»

Den af mig nästlidna år sålunda uttalade åsikt vidhåller jag fortfarande, så mycket mer som Riksdagen i afseende å jordförmedlingsfonden beslutat, att denna finge användas äfven till förvärfvande af stadsmark utom det planlagda området.

I detta sammanhang vill jag meddela, att Södermanlands läns hushållningssällskap i sin ofvan omförmälda framställning hemställt om bemyndigande att förmedla lån från egnahemslånefonden inom de delar af stads område, »som nu äga och kunna antagas komma för framtiden bibehålla karaktär af landsbygd». Till stöd för denna framställning har sällskapet åberopat erfarenhet från ofvanberörda, med Eskilstuna stad numera införlifvade socknar Fors och Kloster, hvilken gifvit vid handen, att anordnande därstädes af små jordbruk, som skulle i staden afsätta sina jordbruks-, trädgårds- och ladugårdsprodukter, skulle vara särdeles fördelaktigt. Emellertid torde emot den föreslagna formuleringen kunna med fog anmärkas, att den saknar nödig bestämdhet och tydlighet, i det att det alltid måste blifva synnerligen svårt och i hvarje fall beroende på en ganska godtycklig pröfning att afgöra, huruvida ett område kan antagas komma att »för framtiden bibehålla karaktären af landsbygd». Genom den nya stadsplanelagens bestämmelser torde ock vara sörjdt för, att, därest begränsningen bestämmes, på sätt jag nyss angifvit, eller så, att egnahemslån såvidt angår stadsmark endast må beviljas ifråga om område, för hvilket stadsplan icke blifvit fastställd, egnahemslånefondens medel ej komma att användas till ändamål, för hvilka den ej är afsedd. Jag kan därför icke ansluta mig till hushållningssällskapets förslag.

De ändringar i egnahemslånebestämmelserna, som af Kungl. Maj:t föreslogos i propositionen år 1907, afsågo hufvudsakligen att bereda lättnader för egnahemslånerörelsen och undanröja därmed förknippade svårigheter. Sådana hade allra mest visat sig i fråga om aktiebolags och föreningars låneförmedling. Då nu lånerörelsen för år 1908 afsevärdt ökats, synnerligast för sistnämnda slag af låneförmedlare, kunde det möjligen tyckas, som om behofvet af de ifrågasatta detaljändringarna i verkligheten ej vore särdeles stort. Gent emot en sådan åskådning vill jag erinra därom, att dels, på sätt jag redan förut framhållit, den möjligheten icke är utesluten, att det allmänna läget å penningmark-

*Speciella
ändringar.*

naden med rådande högre räntor varit en bidragande orsak till nyssnämnda förhållande, och dels hushållningssällskapens representanter i december 1907 förordat de samma år föreslagna ändringsbestämmelserna samt att dessa äfven på det varmaste tillstyrkts uti ofvanberörda från ett stort antal aktiebolag och föreningar inkomna skrivelser. Det har till och med i sistberörda skrivelser begärts, att de nya bestämmelser i öfverensstämmelse med fjolårets förslag, som sökandena hoppades skola blifva antagna af innevarande års Riksdag, måtte få gälla redan från början af år 1908. Möjligen har äfven förhoppningen härom bidragit till att låneansökningarna för år 1908 från sådana låneförmedlare blifvit så många och stora. En sådan giltighet torde emellertid icke lämpligen kunna ifrågasättas i vidare mån, än jag längre fram kommer att angifva, men framställningen därom synes i sin mån utgöra ett vittnesbörd om ändringarnas behöflighet. Jag finner för öfrigt de år 1907 föreslagna ändringarna vara i sig själfva så lämpliga och fördelaktiga, att de, med ett undantag, för hvilket jag längre fram skall redogöra, böra, oafsedt lånerörelsens under sista året ökade omfattning, redan nu vidtagas. Jag öfvergår nu till att redogöra för dem samt för de ytterligare ändringar, jag finner mig böra föreslå.

Beträffande de uti ingressen till nådiga kungörelsen den 17 juni 1904 angående allmänna villkor och bestämmelser för den af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade egnahemslånerörelse upptagna föreskrifter föreslog Kungl. Maj:t i nästlidna års proposition, förutom hvad redan härofvan erinrats i fråga om städernas icke i stadsplan intagna mark, ändringar i två särskilda hänseenden. Härom anförde jag vid ärendets föredragning följande.

Låne-
förmedlare.

»Till besvarande uppställer sig först frågan, huruvida någon förändring bör vidtagas beträffande de låneförmedlare, som må kunna anlitas. Att hushållningssällskapen böra såsom låneförmedlare bibehållas, synes mig vara uppenbart. Detsamma gäller äfven aktiebolag och föreningar; och det torde till och med vara ett önskemål, att sådana uppträda såsom låneförmedlare i betydligt större utsträckning än hittills varit fallet. Vill man vinna detta mål, torde emellertid föreskrifterna böra i någon mån ändras. För närvarande är stadgad, att bolag och föreningar för att kunna uppträda som låneförmedlare skola vara »för ändamålet särskildt bildade». Denna bestämmelse kan möjligen tolkas och har äfven, enligt hvad jag inhämtat, på vissa håll tolkats sålunda, att aktiebolaget eller föreningen skall vara bildad med det särskilda ändamålet, att genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre be-

medlade arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem. Med denna tolkning skulle till exempel från möjligheten att blifva låneförmedlare vara uteslutna dels sådana aktiebolag och föreningar, hvilka vid sin verksamhet tillgodose äfven andra personer än dem, som med de för egnahemslånerörelsen gällande bestämmelser kunna erhålla egnahemslån, och dels de, hvilka utöfva verksamhet äfven annorstädes än å landsbygden. I öfverensstämmelse med den mening, som härutinnan uttalats af de utaf mig tillkallade personerna, anser jag det vara önskvärdt, att för egnahemssaken verksamma bolag och föreningar äfven af de slag, som sålunda tilläfventyrs kunnat för närvarande anses vara uteslutna från rätt till låneförmedling, må uttryckligen erhålla dylik rätt sig tillerkänd. I detta hänseende har ett förtydligande föreslagits. Uppenbarligen löper man icke härigenom någon risk att ändamålet skall förfelas, då ju i hvarje fall vederbörande låneförmedlares lämplighet skall omsorgsfullt pröfvas.»

»Det kunde ifrågasättas, om ej äfven andra låneförmedlare än de nu nämnda skulle kunna antagas. Jag finner mig dock icke nu böra föreslå någon dylik utsträckning.»

»Egnahemslån kan enligt bestämmelse uti ingressen för närvarande tilldelas endast mindre bemedlade 'arbetare'. Uti mom. 1 af de nu gällande villkoren och bestämmelserna förtydligas detta begrepp sålunda, att låntagaren skall 'hufvudsaligen af kroppsarbete hafva sin utkomst'. De af mig tillkallade personerna hafva härom anført, att ifrågavarande definition syntes vara väl trång och kunna vid en tolkning af författningen efter bokstafven föranleda, att ej mindre arbetsbefäl och förmän än äfven i statens och kommunens tjänst anställda betjante blefve uteslutna från åtnjutande af egnahemslån, hvartill en viss benägenhet på flera håll förnummits. Med anledning häraf ansågo de tillkallade personerna, att det skulle vara lämpligt att angifva dem, till hvilka egnahemslån finge utgå, med uttrycket 'arbetare eller med dem likställda personer'. Äfven jag finner den nuvarande begränsningen i detta hänseende vara alltför snäf och håller före, att egnahemslån böra kunna medgifvas äfven andra mindre bemedlade än kroppsarbetare i egentlig mening. Afsåge egnahemsrörelsen uteslutande bildandet af mindre jordbruk, vore uppenbarligen en sådan begränsning öfverhufvudtaget tillfredsställande. Nu har emellertid genom omständigheternas makt hos oss sträfvandet i detta syfte förbundits äfven med sträfvandet att bereda egna hem i den mera inskränkta betydelsen af egen bostad; och på detta område finnes ej anledning att inskränka statens verksamhet till att allenast afse kroppsarbete i detta ords strängaste be-

*Egnahems
låntagare.*

tydelse. De sociala synpunkter, som här spela in, äga sin giltighet äfven i fråga om andra befolkningsklasser. Den af de tillkallade personerna föreslagna beteckningen på dem, hvilka må kunna erhålla egnahemslån, 'arbetare eller med dem likställda personer', synes mig vara antaglig. Att en dylik utsträckning af rätten till egnahemslån skulle föranleda afsevärda missbruk kan jag icke anse. Fortfarande böra nämligen naturligtvis den lånesökandes personliga kvalifikationer omsorgsfullt prövas, så att det kan antagas, att syftemålet med egnahemsföretaget ernås och detta sålunda blifver till gagn för honom, och icke blott ett äfventyr, dömdt att misslyckas. Särskildt synes det mig vara af vikt, att det tillses, att den, som söker egnahemslån för grundandet af jordbruk, ej är allt för främmande för denna näringsgren. Bestämmelse angående maximivärdet å de lägenheter, till hvilkas förvärfvande egnahemslån få lämnas, torde äfven utgöra garanti för att icke egnahemslån må utgå till sådana personer, för hvilka de icke böra vara afsedda.»

De förslag, som sålunda framställes, anser jag mig nu böra återupptaga.

*Bestämmelser
för lånerörelsen.*

Sedan departementschefen härefter uppläst ett inom jordbruksdepartementet utarbetadt förslag till i viss mån ändrade bestämmelser för ifrågavarande egnahemslånerörelse, anförde departementschefen beträffande de ändringar, hvilka i det upplästa förslaget vidtagits uti de särskilda momenten af gällande villkor och bestämmelser, följande.

Mom. 1.

Uti andra stycket af mom. 1 har, liksom i fjolårets proposition, en förändring vidtagits i afseende å egnahemslåntagarens minimiålder. För närvarande gäller, att egnahemslån i regel ej må utgå till den, som icke är 25 år gammal. De förut omförmälda tillkallade personerna förklarade sig emellertid anse, att denna åldersgräns borde nedflyttas till myndighetsåldern, 21 år, och detta så mycket hellre, som i stora delar af vårt land arbetarna vid en ålder mellan 21—25 år inginge äktenskap, i samband hvarmed naturligtvis en önskan att förvärfva eget hem gjorde sig gällande. Det borde äfven fortfarande, enligt nämnda personers mening, vara låneförmedlare obetaget att, därest så lämpligen funnes kunna ske, medgifva egnahemslån åt sökande, som öfverskridit 50 års ålder. Jag delar fullständigt dessa åsikter.

Mom. 2.

Beträffande mom. 2 gjorde de tillkallade personerna följande uttalande. »Uti mom. 2 är föreskrifven viss latitud, olika då jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet afses, inom hvilken länets belopp skall af låneförmedlaren bestämmas. De flesta hushållningssällskap torde väl

härvid låta lånebeloppen uppgå till maximum af nämnda latitud, men några sällskap lära dock af hänsyn till nödig trygghet för möjligheten att återbekomma det utlånade kapitalet hafva för regel att vid lånebeloppens bestämmande närma sig latitudens minimum. Då detta emellertid näppeligen kan anses vara öfverensstämmande med författningens anda, synes det böra uttalas, att lånen i regel skola motsvara lägenhetens hela uppskattade värde med afdrag af låntagarens egna tillgångar, dock att de skola uppgå till minst $\frac{1}{2}$ och högst respektive $\frac{5}{6}$ och $\frac{3}{4}$ af nämnda värde.» Härom yttrade jag till statsrådsprotokollet den 4 april 1907 följande. »Den sålunda gifna tolkningen af meningen med bestämmelserna i detta moment synes mig vara fullkomligt riktig. Det måste ju nämligen anses såsom ett missförhållande, om säkerheten för lånet finge spela en så afgörande roll, att den, hvilken befunne sig i så knappa ekonomiska villkor, att han blott med den kraftigaste lånehjälps kunde förvärfva sitt egna hem, skulle få lånebeloppet nedsatt vida under maximum, kanske ända ned till minimum, just därför att han hade ringa egna tillgångar och säkerheten för lånet därför syntes svag. Resultatet af en sådan princip skulle blifva, att de mest behöfvande nödsakades att på annat håll till hög ränta och mot betungande villkor anskaffa tillskottslån, såvida de ej föredroge att afstå från tanken att bilda eget hem. Det är dock en af grundreglerna för statens egnahemslånerörelse, att låntagaren bör genom densamma få så kraftig hjälp, att han icke behöfver, åtminstone i större mån, sätta sig i skuld annorstädes och därigenom äfven råka i ett kanske farligt beroende af andra personer. Men ehuru jag sålunda anser, att den af de tillkallade personerna uttalade grundsatsen är fullt riktig, kan jag icke tillråda, att den intages i bestämmelserna såsom uttrycklig föreskrift. Då staten anlitar ansvariga låneförmedlare, synes det nämligen icke vara möjligt att föreskrifva, att dessa skola vara nödsakade att ikläda sig en risk, som de själfva anse vara alltför farlig. Icke heller synes det rådligt att söka hindra antydda missförhållande på det sätt, att låneförmedlarna tillåtes att taga tilläggssäkerhet. En sådan bestämmelse skulle nämligen antagligen blott föranleda ännu större svårigheter för egnahemslåntagaren. Det torde därför icke låta sig göra annat än att såsom ett önskemål framhålla, att låneförmedlarna måtte i största möjliga utsträckning tillämpa förberörda grundsats. I mån som på grund af lånerörelsens ökade omfattning förvaltningsbidraget — hvilket jag ämnar föreslå skola tillerkännas äfven andra låneförmedlare än hushållnings-sällskapen — stiger, torde det icke vara alldeles otänkbart, att låneförmedlarna kunna därpå erhålla något öfverskott öfver de årliga

utgifterna. Af dylikt öfverskott kan då möjligen bildas en riskfond, hvarigenom faran af de svagare säkerheterna kan i någon mån förminska.»

Jag har ansett lämpligt att erinra om de sålunda uttalade uppfattningarna angående innebörden af ifrågavarande bestämmelse, ehuru jag lika litet i år som i fjol anser mig böra framlägga något positivt förslag till afhjälpande af det påvisade förhållandet.

Mom. 3.

I mom. 3 förekommer, bland annat, föreskrift om den tid, då ansökningar om statslån skola vara ingifna. Det medför emellertid enligt min mening vissa olägenheter, att denna tidpunkt är bestämd af Riksdagen och att alltså Eders Kungl. Maj:t saknar möjlighet att fästa afseende vid en låneansökning, hvilken af kanske ganska giltiga grunder inkommit några dagar för sent. Då denna tidsbestämmelse endast utgör en ordningsföreskrift, i syfte att de olika låneansökningarna måtte blifva samtidigt pröfvade och de tillgängliga lånemedlen så vidt möjligt samtidigt fördelade, hvilket är af betydelse särskildt då nedsättning i de begärda lånebeloppen måste ske till följd af bristande tillgång att tillgodose dem alla, anser jag det icke böra välla några betänkligheter, att bestämmandet af denna tidpunkt öfverlåtes åt Eders Kungl. Maj:t. I de fall, då särskildt talande skäl föreligga samt medel finnas att tillgå, kan i sådan händelse Eders Kungl. Maj:t dispensera från tidsbestämmelsen, hvilket däremot nu är uteslutet. För den händelse nya ansökningar anses böra infordras för fördelning af det tilläggs-lånebelopp, som jag föreslår skola äskas för innevarande år, kan Eders Kungl. Maj:t då utfärda föreskrift därom. En ändring i nu angifna syfte är införd i förslaget till ny lydelse af detta moment.

I det föregående har flera gånger erinrats om Riksdagens uttalande år 1904, att jordbrukslägenhetslån borde hafva företräde framför bostadslägenhetslån. Så länge det tillgängliga lånebeloppet förslog att tillgodose låneförmedlarnas alla låneanspråk, behöfde den sålunda uttalade grundsatsen ej af Kungl. Maj:t tillämpas. Detta måste emellertid ske vid fördelningen af 1908 års lån. Och det låter tänka sig, att framdeles en dylik tillämpning oftare kan ifrågakomma, därest mitt förut omförmälda förslag om årsutlåningens begränsning till en viss summa, låt vara så pass stor som fem millioner, bifalles. Under sådana omständigheter anser jag det önskvärdt, att denna princip, om hvars riktighet jag är lifligt öfvertygad, uttalas i själva lånebestämmelserna, och jag har därför infört ett stadgande af dylikt innehåll i slutet af nu ifrågavarande mom. 3.

Uti fjolårets proposition föreslogs till andra stycket af mom. 4 ett tillägg i syfte att bereda större möjlighet än nu för aktiebolag och föreningar att använda inteckningar i egnahemslägenheter såsom sådan säkerhet, som dessa låneförmedlare skola ställa till statskontoret för undfångna statslån ur egnahemslånefonden. Anledningen till ändringsförslaget var att finna i de svårigheter, som måste uppkomma för dessa låneförmedlare att prestera annan säkerhet, än den de själfva mottagit för de egnahemslån, som de i sin tur utlämnat. Statsutskottet uttalade i fråga härom, att utskottet hyste en från Kungl. Maj:ts förslag afvikande mening i fråga om lämpligheten af den föreslagna bestämmelsen om egnahemsinteckningarnas omhänderhafvande af statskontoret. Jag anser mig icke nu böra ifrågasätta återupptagandet af detta förslag i vidare mån än att i momentet inryckes en bestämmelse om rätt för låneförmedlare att under lånetiden utbyta aflämnad säkerhet mot annan, som statskontoret godkänner. Det torde äfven med de nuvarande bestämmelserna icke vara omöjligt för ifrågavarande låneförmedlare att ordna sig så, att borgen af styrelsens medlemmar eller andra intresserade icke behöfver i någon större utsträckning tagas i anspråk såsom säkerhet. Ett medel bland andra härtill är att träffa aftal med någon solid bankinrättning, hvilken ikläder sig garanti för åtminstone större delen af lånet mot säkerhet af inteckningar i lägenheterna samt någon ersättning för risk och besvär. Visserligen skulle därigenom en utgift förorsakas dessa låneförmedlare, men den skulle antagligen väsentligt motvägas af det förvaltningsbidrag, som jag anser böra tillerkännas dem.

Uti ofvanberörda låneansökning från föreningen Hem och jord i Eskilstuna har framlagts en plan till säkerställande af det lån, som kunde blifva föreningen beviljad. Denna plan går ut på att dels inteckningarna skulle deponeras i taka händer, dels en garantiförening skulle bildas för någon mindre del af lånebeloppet, dels vissa betryggande bestämmelser skulle införas i stadgarna eller eljest tillämpas vid lånerörelsen. Jag anser mig icke böra uttala något omdöme om värdet af en dylik säkerhet, men finner mig i hvarje fall icke böra med anledning af denna framställning föreslå någon ändring i de af Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda lånevillkoren.

Den uti mom. 5, andra stycket, nu förekommande bestämmelsen, att hvad som icke under det år, då statslån lyfts, blifvit till egnahemslån disponerad, skall inbetalas till statskontoret i början af nästföljande år, har, såsom jag redan nästlidna år framhöll, visat sig föranleda osäkerhet på grund af olika tolkning af ordet »disponerad». I allmänhet har detta ord uppfattats liktydigt med »beviljad», men några

hushållningssällskap hafva ansett det motsvara ordet »utlämnadt» och alltså till statskontoret återlevererat äfven de belopp, som af beviljade egnahemslån icke hunnit under samma år utbetalas till egnahemslåntagarna. Det synes dock icke lida något tvifvel, att icke förstnämnda tolkning är den rätta. Eljest skulle ju exempelvis kunna inträffa, att låneförmedlare, som icke behållit hos sig hela beloppet af ett beviljad, men icke utbetaldt egnahemslån, skulle, ifall nya låneansökningar inkomme för sent eller egnahemslånefondens tillgångar blefve något år så hårdt anlitade, att låneförmedlaren icke kunde erhålla statslån fullt till det belopp, som af honom begärts, befinna sig i saknad af statslåneomedel till egnahemslånets fortsatta utbetalande. Det är möjligt, att detta verkligen, därest ej hvad jag härförut föreslagit vinner bifall, kommer att inträffa innevarande år. Icke heller synes något ekonomiskt intresse böra föranleda låneförmedlaren att till statskontoret återbetala dylika statslåneomedel, enär ju räntan på statslånet är så pass låg, att lånets fortsatta innehafvande i hvarje fall icke bör för vederbörande låneförmedlare medföra någon nämnvärd utgift. Ett förtydligande i detta hänseende har ansetts böra göras.

Därjämte har, för förenkling i likviderna mellan statskontoret och låneförmedlarna, införts ett stadgande, att räntan å de belopp, som sålunda återbetalas, skall erläggas enligt föreskrifterna i sista stycket af detta moment och alltså före utgången af mars månad i samband med den öfriga likviden af räntor och kapitalinbetalningar.

Jämväl den uti femte stycket af mom. 5 förekommande bestämmelsen om tiden för amorteringens början synes med sin nuvarande affattning hafva gifvit anledning till missförstånd. För att tydligare framhålla bestämmelsens verkliga innebörd har en omredigering skett i detta moments femte stycke och ett tillägg gjorts till dess sista stycke.

I fjolårets proposition innefattades, såsom jag förut erinrat, jämväl förslag om nedsättning af annuiteten för jordbrukslägenhetslån från 6 till 5 procent. Härom anförde jag till ofvanberörda statsrådsprotokoll den 4 april 1907 följande.

»Det har visat sig, att den annuitet af sex procent, som för närvarande är föreskrifven i fråga om amorteringsdelen af statslån, som utlämnats för beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, tillämpad på själfva egnahemslånen medför en årlig utgift för låntagaren, som till sitt absoluta belopp kan komma att betydligt öfverstiga hvad som i de flesta orter betalas i årlig arrendeafgift för en fastighet af motsvarande storlek och godhet. I den mån sålunda låntagarens årsutgift mera afsevärdt öfverskjuter hvad låntagaren skulle nödgats år-

ligen betala, därest han varit arrendator, är det emellertid all sannolikhet för att han, som ju får antagas hafva nedlagt allt hvad han själf ägt på det egna hemmets bildande, måste söka låna sig fram. Härigenom äfventyras emellertid för honom i högsta grad möjligheten att hålla sig kvar på lägenheten, och det är därvid för honom till ringa glädje, att amorteringen af det på förmånliga villkor erhållna egnahemslånet går så mycket fortare. Ett dylikt förhållande länder uppenbarligen icke till bättnad för saken. Det har därför synt mig angeläget att söka såvidt möjligt nedbringa beloppet af annuiteten å dylika lån därhän, att äfven de ekonomiskt sämst ställda af egnahemslåntagarna skola kunna beräknas fullgöra densamma utan att nödgas skuldsätta sig på annat sätt, och jag har så mycket hellre kunnat göra detta, som ju all sannolikhet finnes för att i fråga om nu förevarande slag af lägenheter deras värde stiger med åren. Jag har således låtit vidtaga den ändring i styckets lydelse, att för framtiden annuiteten för amorteringsdelen vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, skulle utgå med allenast 5 procent. Därigenom skulle visserligen amorteringstiden komma att ökas från 26 till 36 år, men denna ökning torde ej vara af beskaffenhet att böra vålla betänkligheter. Af praktiska skäl synes den föreslagna nedsättningen icke böra gälla andra lån än sådana, som beviljas, efter det de nya bestämmelserna träd i kraft. Någon särskild fara synes ej heller ligga i en sådan anordning, då det väl är att antaga, att de äldre låntagarna vid uppgörandet af sina beräkningar tagit hänsyn äfven till den höga annuiteten, och således få anses hafva sörjt för, att de kunna komma ut med densamma. Stadgande i sistberörda hänseende meddelas i form af öfvergångsbestämmelse.»

»De skäl, som föranledt mig att föreslå nedsättning i annuiteten vid lån till bildande af jordbrukslägenheter, gälla uppenbarligen icke beträffande statslån, som utlämnats för beredande af egnahemslån för bostadslägenheter. Ej heller har mig veterligen anförts något annat giltigt skäl för en motsvarande nedsättning i fråga om sistnämnda lån.»

Då statsutskottet nästlidna år yttrade sig öfver berörda proposition, förklarade sig utskottet hysa en afvikande mening i fråga om lämpligheten af »den hittills för dessa lån bestämda årliga afbetalningens nedsättande från sex till fem procent». Såsom jag ofvan framhållit, uttalades också vid mötet i december 1907 med representanter för hushållningssällskapen olika meningar i denna fråga. Jag har emellertid icke kunnat blifva öfvertygad om att det framlagda ändringsförslaget är olämpligt.

Det har mot förslaget anförts, att det skulle vara af största vikt, att låntagaren hunne betala sitt lån, medan han ännu hade sin arbetskraft i behåll. Det är ju visserligen oförnekligt, att detta skulle vara för honom fördelaktigt. Men detta bör dock icke medföra, att amorteringstiden bestämmes i syfte att tvinga honom till en dylik snabb återbetalning. Det är alltför möjligt, att detta kan öfverstiga hans krafter. Det synes för öfrigt vara för honom ännu fördelaktigare, om han kan blifva i tillfälle att använda eventuella öfverskott till lägenhetens förbättring, uppdrifvandet af dess jordbruk och anskaffandet af bättre inventarier. Det kan icke heller i och för sig anses som en olägenhet för egnahemslåntagaren, att han får under en lång tid behålla ett så billigt lån som detta, hvilket löper med endast 3,6 procent ränta. Snarare är förhållandet motsatt. Under vissa förhållanden kan ju också ett billigt, bundet lån innebära en direkt förmån. Jag vill därjämte erinra, att den egnahemslåntagare, som vill minska sin skuldsomma, har möjlighet att göra detta genom inbetalning af större eller mindre del af lånets stående del, hvarigenom hans årliga ränteutgift minskas. Jag finner mig alltså böra vidhålla förslaget om nedsättning af annuiteten för jordbrukslägenhetslånenes amorteringsdel från 6 till 5 procent och hafva i likhet med föregående år stadganden i sådant syfte införts i förslaget till bestämmelser.

Mom. 6.

Beträffande mom. 6 anförde de tillkallade personerna följande. »Mom. 6 föreskrifver bland annat, att egnahemslån, som till låneförmedlaren återbetalas i annan ordning än som årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall till statskontoret jämte ränta inbetalas inom en månad efter återbetalningen till låneförmedlaren. Som många hushållningssällskap i sina lånekontrakt medgifva låntagarna rätt att när som helst göra afbetalningar, till och med så små belopp som 10 kronor hvarje gång, å lånets stående del, uppstår både för låneförmedlarna och statskontoret mycket besvär med dessa små belopps remitterande och mottagande, hvilken olägenhet torde bäst kunna undvikas genom medgifvande för låneförmedlarna att redovisa nämnda afbetalningar jämte ränta en gång årligen i sammanhang med redovisning enligt mom. 5 sista stycket.» Då denna förändring, hvilken innefattades i fjolårets proposition, synes mig medföra bestämda fördelar, har den införts jämväl uti det af mig nu framlagda förslaget.

Mom. 8.

Mot mom. 8 hafva ofta framställts anmärkningar, hvilka dock mest gällt det ibland kanske alltför skrupulösa sätt, hvarpå bestämmelserna tillämpats. Det torde t. ex. vara gifvet, att icke särdeles stora kraf böra ställas på ritningar m. m. till afsedda byggnader, och att äfven i

öfrigt bestämmelserna böra tillämpas med varsamhet. Att vidtaga någon ändring i momentets affattning synes mig dock icke erforderligt.

Uti mom. 9 har jag i likhet med nästföregående år funnit mig böra ifrågasätta ändringar uti flera hänseenden. Då den viktigaste ändringen förekommer under 2) samt utgör en förutsättning för den ändring, som föreslås under 1), anhåller jag att först få redogöra för skälen till ändringen under 2). Härom yttrade de af mig tillkallade personerna uti sitt ofvanberörda utlåtande följande. »Stadgandet i mom. 9 under 2), att låneförmedlare ej äger för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första inteckning i lägenheten, har visat sig utgöra ett af de svåraste hindren för egnahemslånerörelsens utveckling. I allmänhet tolka hushållningssällskapen detta stadgande så, att sällskapen icke äro berättigade utbetala någon del af lånet, förrän första inteckning i lägenheten af låntagaren presteras. Då det å landsbygden, särskildt i trakter med gammal tingsordning, drager lång tid att få lägenheten lagfaren och stamhemmanets inteckningar relaxerade med afseende å lägenheten, kan en god del af byggnadstiden, då låntagaren är i största behof af penningar, förgå, innan första inteckning i lägenheten kan inlevereras och det beviljade egnahemslånet lyftas. Äfven om ett eller annat hushållningssällskap plägar af egna medel lämna förskott å beviljad egnahemslån, till dess låntagaren kan prestera första inteckning i sin lägenhet, måste det dock, oafsedt att ett sådant tillvägagångssätt för andra hushållningssällskap är uteslutet till följd af begränsade tillgångar, anses principiellt oriktigt, att låneförmedlaren på dessa sätt skall nödgas af egna medel lämna förskott, och anse vi oss därför böra hemställa, på det att låntagarna måtte beredas lindring uti omförmälda, för dem obestriddigen tryckande bestämmelser i fråga om säkerhet för egnahemslånen, att uti ifrågavarande moment måtte uttryckligen stadgas, ej mindre att relaxering af stamfastigheten graverande nyttjanderätts- och servitutsinteckningar, som icke hafva praktisk betydelse för egnahemslägenheten, icke må fordras såsom villkor för egnahemslånets lyftande, än äfven att låneförmedlare må vara berättigad att mot annan, af honom godkänd säkerhet än första inteckning i lägenheten utlämna egnahemslånet helt eller delvis, dock att första penninginteckning skall för utbyte mot den sålunda lämnade säkerheten till låneförmedlare aflämnas före utgången af det år, då amorteringsskyldigheten inträder.»

Hvad de tillkallade personerna sålunda föreslagit såväl i ena som andra hänseendet finner jag vara ägnadt att afhjälpa allvarliga olägenheter, som visat sig uppstå vid egnahemslånerörelsen. Bestämmelser i dylikt syfte hafva därför införts i det uppgjorda förslaget. I synnerhet

genom medgifvandet af rätt för låneförmedlare att mot annan säkerhet än första in-teckning utlämna förskott å beviljad egnahemslån skall förvisso en stor lätt-nad komma att beredas vid egnahemslånerörelsen och en af de anledningar, på grund af hvilka dess anordning klandrats för tungroddhet och formalism, att aflägsnas. Arbetet på det egna hemmet skall då kunna börja helt snart efter lånekontraktets upp-rättande, enär nödiga medel till gäldandet af köpeskilling, byggnads-materialier m. m. genast kunna erhållas såsom förskott. För närvarande måste ju däremot i allmänhet lägenhetens frigörande från in-teckningar afvaktas, hvilket ibland kan fordra lång tid och mycket besvär. Rörande beskaffenheten af den säkerhet, som skall lämnas för förskotten, synas inga som helst bestämmelser böra gifvas. I synnerhet föreningar torde nämligen kunna i detta fall anordna sig på mångahanda sätt, och från statens synpunkt lär denna sida af saken icke vara af större betydelse. Det måste emellertid, såsom de sakkunniga frambållit, fordras, att förskottet icke får räcka hur länge som helst, utan att in-teckningssäkerhet måste inom viss tid lämnas och antagas, hvarvid den för förskotten gifna säkerheten naturligtvis bör återställas. Den tid, inom hvilken detta utbyte måste hafva skett, har af de tillkallade personerna föreslagits till *utgången* af det år, då amorteringsskyldigheten inträder. Jag ämnar emellertid föreslå den ändring beträffande tiden och sättet för de årliga betalningarnas verkställande från egnahemslåntagaren till låneförmedlaren, att dessa må kunna härom träffa öfverenskommelse, och då en sådan öfverenskommelse kan innehålla, att betalning skall ske kvartalsvis, månadsvis eller på annat sätt, samt amorteringen alltså kan komma att erläggas redan *under* det år, på hvilket den belöper, blifver följd, att det måste fordras, att förskotten skola vara utbytta mot verkligt egnahemslån, redan innan amorteringsskyldigheten inträder. Mot en dylik förkortning torde inga betänkligheter böra möta, då förskottstiden i hvarje fall är så lång, att alla in-teckningsförhållanden mycket väl böra hinna under densamma klareras.

För dylikt förskott, som utlämnas af egnahemslånemedel, bör enligt min mening beräknas samma ränta, som å egnahemslån i egentlig mening.

(Ofvan antydda ändring uti det med 1) betecknade stycket af detta moment innefattar likaledes framskjutande af den där bestämda tiden från utgången af det år, då amorteringsskyldigheten inträder, till början af samma år, och är orsaken härtill densamma som nyss nämnts. Hvarken i afseende å tiden för lånets uttagande till fullo eller tiden för byggnadernas uppförande, hvilka tider väl torde i de flesta fall sammanfalla, synes en sådan förkortning böra vålla olägenheter, sedan

efter den föreslagna ändringen under 2) förskott skulle kunna lämnas till byggnadernas uppförande m. m.

Den nuvarande bestämmelsen under 3) af detta moment, att andra villkor icke må betingas ifråga om återbetalning, än i mom. 5 stadgats angående statslån, har på vissa håll föranledt missuppfattning, i det att tiden för amorteringsskyldighetens inträde för egnahemslåntagaren räknats med utgångspunkt från det år, då en viss utbetalning å egnahemslånet skett till låntagaren. Det har dock påtagligen varit afsedt, att egnahemslånens amorteringstid skulle fullkomligt sammanfalla med det statslåns, från hvilket de utanordnats, och att alltså äfven för egnahemslånen amorteringsskyldigheten skulle inträda med det fjärde året efter utgången af det kalenderår, under hvilket statslånet lyfts i statskontoret, eller — hvilket är detsamma, enär odisponerade, d. v. s. icke under samma år till egnahemslån beviljade statslånebelopp skola återbetalas till statskontoret — efter utgången af det kalenderår, då egnahemslånet af låneförmedlaren beviljades. Genom förberörda missuppfattning har föranledts, att för vissa låneförmedlare deras egen amorteringsskyldighet för statslån kommer att inträda ett eller annat år tidigare, än de själfva emottaga amortering å de egnahemslån, som de utlämnat från statslånet. För att undvika dylika missförhållanden för framtiden och samtidigt förebygga, att amorteringen för egnahemslåntagarna komme att inträda alltför tidigt, föreslogo de af mig tillkallade personerna en anordning, hvarigenom statslånen skulle till en början utlämnas såsom kreditiv och amorteringstider m. m. sedermera årligen bestämmas på grund af den egnahemslånesumma, som utlämnats af kreditivet. Vid närmare pröfning af detta förslag har jag emellertid funnit detsamma icke vara utan olägenheter. Jag tror icke heller, att en sådan anordning är behöflig. Den hufvudsakliga anledningen till densamma skulle vara omsorgen om, att icke amorteringstiden inträffade allt för snart för egnahemslåntagaren. Men, därest denne får tillfälle att, såsom ofvan tillstyrkts, uppbära förskott å beviljadt egnahemslån, kan han ju ganska snart efter egnahemslånets beviljande få medel, hvarmed han kan begynna arbetet på hemmet, och då synes det icke böra vara för mycket att stadga amorteringsskyldighetens inträde till det fjärde året efter utgången af det, under hvilket lånet beviljades. Något särskildt förtydligande af ifrågavarande bestämmelses lydelse torde, efter hvad som nu framhållits, icke erfordras.

Beträffande mom. 9 i öfrigt har vidare uti förslaget den af mig förut antydda ändring vidtagits, att låneförmedlare och egnahemslåntagare medgifvits större frihet att öfverenskomma beträffande tid

och sätt för erläggande af de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna. I synnerhet hvad föreningar beträffar, synes en dylik större frihet nödvändig, enär dessa i regel torde önska uppsamla medlen i smärre poster. De tillkallade personerna hafva också föreslagit ändring i dylikt syfte.

Det nuvarande medgifvandet för låntagaren att förbehålla sig rätt att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen än äfven före lånetidens utgång inbetala egnahemslånets stående del i dess helhet eller delvis har jag ansett böra utbytas mot en bestämd föreskrift, att denna rätt alltid skall tillkomma låntagaren, oberoende af något särskildt förbehåll i sådant syfte.

Bland de anledningar, som skola grunda rätt för låneförmedlare att i förtid uppsäga egnahemslånet till inbetalning, har i några af de formulär till lånekontrakt, som ingifvits till jordbruksdepartementet i samband med låneansökningar, upptagits, att låntagaren afflyttar från lägenheten. Såsom stöd för befogenheten af en dylik bestämmelse har antagligen uppfattats föreskriften i punkten g) under mom. 9, nämligen att dylik uppsägning må ske, om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma. Det torde dock vara gifvet, att icke hvarje afflyttning från lägenheten bör medföra egnahemslånets förverkande, utan blott en afflyttning, som sker under sådana omständigheter, att det kan skäligen antagas, att låntagaren eller hans familj icke vidare ämnar bebo lägenheten. Ett förtydligande tillägg i detta syfte har gjorts till punkten g).

Mom. 10.

Med anledning af att vissa låneförmedlare utöfva verksamhet inom mer än ett län, har i mom. 10 bestämmelsen, att afskrift af lånekontrakt skall ingifvas till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i »lånet», för tydlighetens skull utbytt mot föreskrift, att afskriften skall ingifvas till nämnda myndighet i »det län, där lägenheten är belägen».

Mom. 13.

Af samma anledning har i mom. 13 införts bestämmelse, att årlig redogörelse för låneförmedlarens verksamhet skall afgifvas till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i hvarje län, inom hvilket låneförmedlaren förmedlar egnahemslån. Möjligen kan denna förändring medföra att olika formulär måste fastställas för det fall att rörelsen utöfvas endast i ett län och för det fall att den är utsträckt öfver flera län, men då formulärens affattning i hvarje händelse beror på särskilda föreskrifter, som det tillkommer Eders Kungl. Maj:t att meddela, förleder anmärkta förhållande ej någon ytterligare ändring i affattningen af momentet ifråga.

Med anledning af att olika meningar yppats angående innebörden af den i mom. 14 förekommande bestämmelsen, att hushållningssällskap må kunna få räntor och afbetalningar å utlämnade egnahemslån debiterade, uppburna och redovisade i sammanhang med kronoskatterna, anhåller jag få erinra om följande. Sedan Älfsborgs läns södra hushållningssällskap genom dess förvaltningsutskott hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet anhållit, att räntor och afbetalningar å egnahemslån, som af sällskapet utlämnats, finge utan kostnad för sällskapet uppbäras på samma gång som kronoskatterna, men vissa uppbördsförvaltningar framställt anspråk på uppbördsprovision å de debiterade beloppen, underställde Kungl. Maj:ts bemälda befallningshafvande frågan om afgiftsfri indrifning Kungl. Maj:ts pröfning. Genom beslut den 9 november 1906 förklarade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande stadgande uti mom. 14 måste anses innebära, att, då räntor och afbetalningar å af hushållningssällskap utlämnade egnahemslån i sammanhang med kronoskatterna debiteras, uppbäras och redovisas, sådant skall ske, utan att vederbörande därför äga rätt till särskild ersättning, och fann Kungl. Maj:t på grund häraf framställningen icke föranleda vidare yttrande. Genom detta Kungl. Maj:ts beslut har alltså den tveksamhet, som förelegat i fråga om den rätta tolkningen af detta moment, undanröjts.

Sedan numera de egentliga kronouppbördsstämmorna förlagts till hösten, ägna de sig icke väl för uppbörden af egnahemslånemedel. Då emellertid, på sätt jag redan i annat ärende haft tillfälle att framhålla, det för framtiden blir nödigt att anordna en särskild uppbördsstämma under våren för uppbärande af, bland annat, kronans arrenden, synes jämväl uppbörden af egnahemslånemedlen lämpligen böra förläggas till denna uppbördsstämma, hvarom bestämmelse därför inryckts i förslaget.

För vissa här och hvar vidtagna smärre rent redaktionella ändringar synes ej erfordras någon särskild motivering.

De sålunda förändrade bestämmelserna torde böra i hela sin omfattning gälla icke blott för de lån, som af Eders Kungl. Maj:t kunna komma att beviljas för år 1909 och senare år, utan äfven för de lån, som kunna blifva under innevarande år ytterligare beviljade från det tilläggsbelopp af 800,000 kronor, som jag föreslår Eders Kungl. Maj:t att af Riksdagen begära för år 1908. Efter ingången af år 1909 torde de nya bestämmelserna böra i förhållandet mellan staten och låneförmedlarna gälla äfven förut beviljade statslån, dock med undantag

De ändrade bestämmelsernas tillämpning.

för bestämmelsen om förändrad annuitet å amorteringsdelen af jordbrukslägenhetslån. I förhållandet mellan låneförmedlare och egnahemslåntagare kunna ifrågakvarande förändrade bestämmelser naturligtvis vinna tillämpning beträffande äldre egnahemslån endast i den mån, dessa kontrahenter öfverenskomma därom.

*Förvaltnings-
bidrag.*

Förvaltningsbidrag till betäckande af omkostnader och eventuella förluster vid låneförmedlingen utgå för närvarande endast till hushållningssällskap men icke till öfriga låneförmedlare. Såsom skäl till att icke sådana bidrag borde tillerkännas äfven de sistnämnda, anfördes i statsrådsprotokollet vid propositionen till 1904 års riksdag, dels att några särskilda kostnader icke för dem torde föranledas af lånerörelsen, dels att de torde lättare än hushållningssällskapen kunna förebygga förluster, och dels att deras låneförmedling vore alldeles frivillig. Emellertid synes erfarenheten under den tid, egnahemslånerörelsen pågått, utvisa, att denna olikhet mellan hushållningssällskapen och andra låneförmedlare uppfattats såsom en obillighet mot de senare. Viktiga skäl synas mig också kunna framdragas för, att förvaltningsbidrag må tilldelas äfven dessa låneförmedlare. Afsikten med det hela är ju att bereda de mindre bemedlade tillfälle att på så fördelaktiga villkor som möjligt förvärfva egna hem. Om nu dessa låneförmedlare skola själfva helt och hållet vidkännas sina förvaltningskostnader samt eventuella förluster, torde följden blifva, att de, för att möta dessa utgifter, på ett eller annat sätt utkräfva ersättning därför utaf egnahemslåntagarna, exempelvis genom högre pris på den jord, de möjligen tillhandahålla dessa. Därest åter förvaltningsbidrag medgifvas, synes det kunna antagas, att de däraf framkallade förmånerna indirekt komma låntagarna till godo. Man har ju nämligen sökt att genom föreskrifter angående de aktiebolag och föreningar, som kunna få förmedla egnahemslån, vinna garantier för, att rörelsen af låneförmedlaren bedrifves oegennyttigt, och att det alltså förebygges, att den vinst, utöfver skälig afkastning å insatt kapital, hvilken kan uppkomma å rörelsen, må tillgodokomma andra än egnahemslåntagarna. Då det synes mig vara fullt lämpligt, att staten på detta sätt bidrager till bestridande af utgifter, hvilka eljest antagligen skulle hvälfvas öfver på egnahemslåntagarna, samt det icke torde kunna bestridas, att äfven för dessa låneförmedlare lånerörelsen förorsakar arbete och omkostnader samt att den är förenad med en kanske icke obetydlig risk, tvekar jag icke att tillstyrka, att förvaltningsbidrag må tillerkännas äfven aktiebolag och föreningar. Tillräckligt skäl torde därvid icke föreligga att såsom grundval för beräkningen af dylikt

förvaltningsbidrag icke godkänna äfven de statslån, som redan beviljats till dylika låneförmedlare. Då nämligen dessa förmedlare under strängare villkor, än dem jag nu föreslår, trädt i verksamhet för det åsyftade stora målet, torde de hafva grundad anledning att påräkna att icke blifva sämre ställda än de, som först, sedan villkoren lindrats, tilläfventyrs må vilja inlåta sig på låneförmedlingen. I afseende å beräkningsgrunden för förvaltningsbidragets belopp, hvilket belopp ju absolut taget stiger i den mån låneförmedlarens lånerörelse utvidgas, anser jag mig icke nu böra föreslå någon förändring. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra, att sådana bidrag beviljades år 1906 till sammanlagdt belopp af 8,842 kronor 80 öre, år 1907 till ett belopp af 15,384 kronor 94 öre, samt att Eders Kungl. Maj:t förut denna dag anvisat dylika bidrag för innevarande år med tillhoppa 25,758 kronor 48 öre.

Då jag år 1907 föredrog frågan om ändrade bestämmelser rörande egnahemslånerörelsen, anförde jag bland annat följande.

»Det synes kunna ifrågasättas, huruvida den nuvarande anordningen, enligt hvilken dessa förvaltningsbidrag utgå af egnahemslånefondens kapitaltillgång, är fullt lämplig, enär därigenom fondens kapital småningom förminskas, under det att fondens skuld till riksgäldskontoret förblifver oförändrad. Sistnämnda förhållande inträder emellertid äfven af andra anledningar. En af dessa består däruti, att, då riksgäldskontoret skall åtnjuta godtgörelse för den ränteutgift, som för kontoret förorsakas genom medels öfverlämnande till fonden, denna räntegodtgörelse, enligt hvad jag inhämtat, utgått efter högre räntefot än den ränta, som fonden själf erhåller å utlämnade statslån, eller 3,6 procent. Härigenom uppstår ju för fonden, så länge dylik ränteskillnad skall gäldas, en årlig utgift. Det torde emellertid icke vara nödvändigt att redan nu upptaga dessa frågor till närmare pröfning, utan synes därmed kunna anstå, till dess det befinnes erforderligt att tillföra fonden nytt kapital, ett behof, som snart nog kan komma att göra sig gällande.»

Den ränta, som riksgäldskontoret betingat sig för de under de hittills förflutna tre åren 1905, 1906 och 1907 till egnahemslånefonden levererade medlen, har, enligt hvad jag inhämtat, utgjort 3,75 procent. För medel, som levereras efter ingången af år 1908, debiterar riksgäldskontoret 4 procent ränta. Då fondens egen ränta icke uppgår till mer än 3,6 procent uppstår alltså en årlig förlust, som har till följd en kapitalminskning. Då emellertid skillnaden för närvarande icke är särdeles stor och den vid en eventuell framtida återgång till lägre inlånings-

ränta för riksgäldskontoret komme att minskas samt törhända till och med försvinna, hvad nya leveranser af medel till fonden beträffar, anser jag det icke nödvändigt att redan nu föreslå särskilda åtgärder för täckande af denna brist. Kapitalförlusten genom utbetalandet af förvaltningsbidrag från fonden är däremot af större betydelse.

Därest, som jag föreslagit, förvaltningsbidrag med $\frac{1}{2}$ procent tillerkännes samtliga låneförmedlare, blifver den årliga utgiften härför med den nuvarande utlåningssumman af nära 10 millioner kronor, i det närmaste 50,000 kronor. Allt efter som lånerörelsen ökas, stiger med nödvändighet beloppet af detta årliga förvaltningsbidrag och kommer att afsevärdt tära på fondens tillgångar. Det synes för öfrigt icke heller vara fullt lämpligt att anlita lånemedel för en sådan utgift som bekostandet af dessa bidrag, utan torde riktigtast vara, att erforderligt belopp årligen uppföres i riksstaten såsom utgift att bestridas af anslagsmedel. Då detta emellertid icke skett i det förslag till statsreglering för år 1909, som framlagts för innevarande års Riksdag, anser jag mig icke nu böra ifrågasätta äskandet af ett förslagsanslag för detta ändamål å 1909 års riksstat, men håller före, att det af mig nu angifna förfaringssättet bör framdeles tillämpas. Vid sådant förhållande är det för närvarande tillräckligt att utverka Riksdagens medgifvande till att förvaltningsbidrag må under år 1909 utgå af fondens medel.»

Motioner.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition har utskottet till behandling förehaft fyra i ämnet väckta motioner, en inom Första och tre inom Andra Kammaren.

I den förstnämnda, n:o 21, hvilken väckts af herr *G. Benedicks*, har yrkats, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och till nästa Riksdag inkomma med förslag till ändring af nu gällande bestämmelser för egnahemslånerörelsen, så att, i öfverensstämmelse med egnahemskommitténs förslag, för hvarje län skulle finnas en *egnahemsnämnd*, hvilken hade till uppgift att befrämja tillkomsten af egna hem för mindre bemedlade arbetare, samt att det måtte åläggas *kommunalnämnderna* på landet därvid medverka och särskildt utse *egnahemsombud*.

Inom Andra Kammaren har yrkats,

dels i motion n:o 208 af herrar *C. A. Lindhagen* och *K. A. Tengdahl*, att Riksdagen ville besluta sådant tillägg till villkoren för egnahemslånerörelsen, att innehafvare af tomträtt måtte äga rättighet erhålla lån mot säkerhet af in-teckning i tomträten;

dels i motion n:o 269 af herrar *C. G. Johansson* i Aflösa och *C.*

R. Johansson i Jönköping, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och till Riksdagen inkomma med förslag till förenklade bestämmelser för statens egnahems-länerörelse hufvudsakligen i syfte att riksbanken och dess afdelningskontor skulle komma att sköta denna rörelse eller deltaga i dess skötande;

dels i motion n:o 273, af herr *E. A. Lindblad*, med hvilken herr Alfr. Berg m. fl. instämt,

att Riksdagen behagade med afslag å de i Kungl. Maj:ts proposition n:o 96 under 2:o) och 4:o) gjorda hemställanden besluta:

I a) att riksgäldskontoret skulle för hvar och ett af åren 1909—1913 tillhandahålla ett belopp af *2 millioner kronor* att af Kungl. Maj:t disponeras såsom statslån till de hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar (låneförmedlare), hvilka ville genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare och med dem likställda personer tillfälle att förvärfva egna hem *å landsbygden*, dock att hvad beträffade aktiebolag — — grunder;

b) att hvad Kungl. Maj:t under 1:o), 3:o), och 6:o) hemställt, måtte bifallas;

c) att bestämmelserna under 5:o) måtte i tillämpliga delar antagas såsom normerande för ifrågavarande länerörelse, hvarvid dock skulle iakttagas, att vid egnahemslån för bostadslägenheter en annuitet af 7 procent beräknades, men att vid egnahemslån för jordbrukslägenheter annuiteten *bestämdes till 6 procent*;

d) att medgifva, att Kungl. Maj:t skulle äga *under hvar och ett af åren 1909—1913* af egnahemslånefondens medel anvisa såsom bidrag till *hushållningssällskap* för betäckande för dem genom länerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvari låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid *hvarje års början* häftat till staten; *Kungl. Maj:t dock obehaget att hos kommande Riksdagar anmäla dylik utgift till täckande medelst särskilda anslag*;

II) att med anledning af Kungl. Maj:ts proposition i skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t ville, efter ytterligare utredning såväl af egnahemsförhållandena på städernas områden som städernas behof och önsknningar härutinnan, afgifva förslag om en särskild lånefond af *högst 2 millioner kronor* årligen, att af Kungl. Maj:t disponeras såsom statslån *åt sparbanker, aktiebolag och föreningar*, hvilka kunde anses såsom lämpliga låneförmedlare och som ville genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare och med dem likställda

personer tillfälle att förvärfva egna hem å till stad hörande område, hvilket ej af Kungl. Maj:t undantagits,

dels ock i motion, n:o 304, af herrar *W. Lundin* och *O. Silfverschiöld*, att Riksdagen behagade besluta, att den af Kungl. Maj:t föreslagna 5 millioners-fonden till egna hem uppdelas i 2 lika stora fonder, att användas den ena till byggande å landsbygd, den andra för byggande å stads icke planlagda område; samt

att grundräntan å den förra fonden, som hittills, beräknas efter 3,6 % och å den senare efter 4 %.

Beträffande de till stöd för dessa förslag åberopade skäl tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets
yttrande.

Hvad först beträffar herr *Benedicks* framställning om att, i öfverensstämmelse med egnahemskommitténs förslag, skulle bildas *egnahemsnämnder* för befrämjande af tillkomsten af egna hem för mindre bemedlade arbetare samt att kommunalnämnderna skulle därvid medverka och utse egnahemsombud, får utskottet hänvisa till särskilda utskottets vid 1904 års riksdag afgifna yttrande i detta ämne. Särskilda utskottet ansåg egnahemsnämnder eller deras biträdande organ, såsom kommunalnämnder och kronobetjäning, icke lämpliga för lånerörelsens handhavande. Sistnämnda organ, i hvilkas hand tyngdpunkten af bedömandet antagligen komme att ligga, vore tillsatta för helt andra ändamål samt upptagna af en mångfald bestyr och uppgifter, hvilka ej blott kunde hindra dem att ägna nödig tid och omtanke åt egnahemssträfvandena utan äfven under vissa förutsättningar kunde tänkas råka i strid med dessa sträfvanden. Ej heller kunde egnahemsnämnderna, hvilkas verksamhet ganska lätt skulle kunna antaga alltför ämbetsmannamässiga former, anses såsom tillfredsställande låneorgan. Det syntes utskottet däremot önskligt, att egnahemsrörelsen måtte få tillfälle att utveckla sig under så fria former, som omständigheterna kunde medgifva, och att lånerörelsen måtte, i den omfattning, som vore förenlig med nödig trygghet för det afsedda ändamålets vinnande, anordnas på ett enkelt och för den lånesökande allmänheten tilltalande sätt. I detta afseende ansåge utskottet anlita det af mellanhänder otvifvelaktigt innebära fördelar framför angifna tillvägagångssätt. Genom anlita det af lämpliga mellanhänder kunde också, åtminstone i vissa fall, vinnas, att anordningarna bättre anslöte sig till redan bestående förhållanden; och antagande af hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar såsom mellanhänder vid lånerörelsen innebure de betingelser, som fordrades för att lånerörelsen skulle anförtros åt mellanhänder. — I anslutning till hvad sär-

skilda utskottet sålunda uttalat och vid det förhållande, att redan nu finnas af hushållningssällskapen i de flesta län utsedda egnahemsnämnder för lånerörelsens befrämjande, anser sig utskottet böra afstyrka herr Benedicks ifrågavarande motion.

I en till lagutskottet remitterad motion, n:o 209, hafva ofvannämnda motionärer herrar Lindhagen och Tengdahl hemställt, bland annat, om åtgärder för att lån mot säkerhet af in-teckning i tomträtt måtte utlämnas från vissa under offentligt inseende och kontroll ställda penningförvaltande anstalter och kassor samt i sådant hänseende påyrkat ändring af för dem gällande författningar och reglementen i syfte att in-teckning i tomträtt måtte i kreditafseende likställas med fastighetsin-teckning. Med bifall till lagutskottets i utlåtande n:o 28 gjorda hemställen har Riksdagen afslagit nämnda motion i hvad den innefattade omförmälda framställning. I enlighet härmed och på de i lagutskottets utlåtande anförda skäl finner utskottet, att ej heller motionärernas nu ifrågavarande förslag kan af Riksdagen bifallas.

Emot den af herrar C. G. Johansson och C. R. Johansson i deras ofvanberörda motion gjorda framställning i fråga om egnahemslånerörelsens öfvertagande af riksbanken och dess afdelningskontor har utskottet velat erinra, att härigenom icke torde kunna beredas låntagarne större bekvämlighet, än om låneförmedlingen sker genom hushållningssällskapen. Med anledning af hvad motionärerna vidare uttalat i fråga om nu rådande omgång och tidsutdräkt vid låns erhållande från ifrågavarande fond samt om vidlyftigheten i fondens administration, har utskottet endast velat framhålla, att Kungl. Maj:t icke lärer underlåta att tillse, huruvida förenklingar i nämnda afseende må, efter den erfarenhet, som alltjämt kommer att vinnas, kunna genomföras utan att förvaltningens trygghet åsidosättes.

Vidkommande herr Lindblads samt herrar Lundins och Silfverschiölds ofvannämnda motioner, anser sig utskottet icke kunna biträda förslaget om uppläggande af särskilda lånefonder för bildandet af egna hem å landsbygd och å stadsområde, då en sådan åtgärd hittills visat sig obehöflig och härigenom endast skulle föranledas omgång och inveckling i förvaltningen utan motsvarande nytta. Skulle i en framtid sådana förhållanden uppstå, att ett särskiljande af länen till egna hem å landet och i städerna komme att visa sig önskvärdt, torde frågan om åtgärder i sådant syfte komma att då tagas i öfvervägande. Vid gillande af utskottets uppfattning om att icke särskilda egnahemslånefonder böra uppläggas, förfaller sistnämnda motionärers förslag om att grundrätten å lån från de särskilda fonderna skulle vara olika; och synes i allt fall

giltiga skäl icke förefinnas för att fordra högre ränta å egnahemslån för bostadslägenheter å stads icke planlagda område än å öfriga egnahemslån, om än annuiteten å de förra lånen må anses böra vara större än å de senare. Det i herr Lindblads motion väckta förslaget i afseende å egnahemslånefondernas storlek och annuiteten å lånen därifrån kommer att blifva besvaradt genom hvad utskottet i dessa ämnen här nedan kommer att anföra.

Beträffande Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag får utskottet erinra om, att statsutskottet vid nästlidet års riksdag afstyrkte af Kungl. Maj:t framlagdt förslag om förändrade grunder för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen och därvid anförde, bland annat, att utskottet icke ansåg tillrådligt att redan då, innan denna rörelse hunnit vinna någon större omfattning och innan någon tillförlitlig erfarenhet om dess förutsättningar och verkningar kunnat vinnas, besluta ändringar i grunderna för densamma. Genom kamrarnes öfver utskottets hemställdan fattade olika beslut förföll frågan. Under tiden efter nästlidet års riksdag hafva emellertid sådana förhållanden inträdt, att utskottet nu icke tvekar att tillstyrka egnahemslånerörelsens af omständigheterna påkallade reformerande och utveckling. Enligt hvad i ofvan anförda statsrådsprotokoll meddelas, hafva de förslag, som innefattades i Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1907 års Riksdag, blifvit, såvidt de anginge hushållningssällskapens låneförmedling, förordade af representanter för rikets hushållningssällskap, hvilka under december månad år 1907 varit samlade i Stockholm för öfverläggning angående egnahemslånerörelsen. Af statsrådsprotokollet inhämtas vidare, att elfva inom olika delar af landet bildade aktiebolag och föreningar med uppgift att främja förvärfvandet af egna hem i skrivelser till Kungl. Maj:t framställt önskemål rörande dylika låneförmedlares verksamhet, hvilka önskemål i hufvudsakliga delar sammanfallit med förslag, som framställdes i propositionen till förra årets Riksdag. Att verksamheten för förvärfvandet af egna hem numera vunnit beaktansvärd utveckling och stadga, torde framgå bland annat dels af den betydande ökningen i det sammanlagda lånebelopp, hvarom ansökningar under år 1907 gjorts, samt dels af den omständigheten, att det belopp, som beviljats hushållningssällskapen för låneförmedling men sedermera icke tagits i anspråk, nedgått från 62,5 procent år 1905 och 60 procent år 1906 till 35 procent år 1907.

Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag till egnahemslånerörelsens ordnande anser utskottet sig böra i hufvudsak förorda.

Att, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, i stället för att, såsom för femårsperioden 1904—1908 ägt rum, ställa till Kungl. Maj:ts förfogande

en viss summa för lånerörelsens bedrivande under loppet af femårsperioden, bestämma det maximibelopp, som för hvarje år under följande femårsperiod må för ändamålet utgå, synes utskottet välbetänkt; och har utskottet i betraktande af hittills anmälda lånebehof ej heller haft något att erinra mot att det ärligen utgående lånebeloppet må bestämmas till högst 5,000,000 kronor.

I anledning af det i fjolårets proposition intagna förslag om att aktiebolag och föreningar skulle äga använda inteckningar i egnahems-lägenheter såsom sådan säkerhet, som dessa låneförmedlare skulle ställa till statskontoret för undfångna lån ur egnahemslånefonden, anmärkte statsutskottet, att utskottet hyste en från Kungl. Maj:ts förslag afvikande mening i fråga om lämpligheten af den föreslagna bestämmelsen om egnahemsinteckningarnas omhänderhafvande i statskontoret. Med afseende härå är berörda förslag i föreliggande proposition icke i vidare mån återupptaget än att i mom. 4 af villkoren och bestämmelserna för lånerörelsen inryckts föreskrift om att låneförmedlare icke må förvägras att under lånetiden utbyta aflämnad säkerhet mot annan, som af statskontoret godkännes. Mot hvad sålunda föreslagits har utskottet icke något att erinra.

1907 års statsutskott uttalade sig mot det då föreslagna nedsättandet af annuiteten å egnahemslån för jordbrukslägenheter från sex till fem procent; och då utskottet vidhåller denna uppfattning, kan utskottet ej heller nu biträda Kungl. Maj:ts i samma syfte framställda förslag. Det torde ej kunna bestridas, att låntagaren lättare bör kunna fullgöra sin afbetalningsskyldighet, medan han ännu verkar i sin fulla arbetskraft och att lämpligt är, att den tid icke alltför mycket undanskjutes, då egnahemsinnehafvaren efter fullgjorda låneamorteringar kan känna sig såsom okvald ägare af det förvärfvade hemmet och med ökad intresse ägna sin verksamhet åt dess förkofrande. Med afseende härå och då erfarenhet saknas om i hvad mån fullgörandet af amorteringen efter en annuitet af sex procent må bereda låntagarna svårigheter, finner utskottet sig böra tillstyrka att den i mom. 5 af ifrågavarande villkor för egnahemslånerörelsen angifna annuitet å egnahemslånens amorteringsdel må bestämmas till sex procent.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt med afslag å herrar Benedicks, Lindhagens och Tengdahls, C. G. Johans-

sons och C. R. Johanssons, Lindblads samt Lundins och Silfverschiölds ofvan omnämnda motioner, må

1:o) medgifva, att till egnahemslånefonden må under hvart och ett af åren 1910—1913 ingå de till statskontoret inflytande ränte- och kapitalinbetalningar å från fonden utlämnade lån;

2:o) bemyndiga riksgäldskontoret att, på rekvisition i mån af behof, till egnahemslånefonden öfverlämna ej mindre för år 1908, utöfver hvad Riksdagens år 1904 fattade beslut angående egnahemslånefonden föranleder, ett belopp af högst 800,000 kronor, än äfven för hvart och ett af åren 1909—1913 medel till så stort belopp, som finnes erforderligt för att tillsammans med till fonden inflytande ränte- och kapitalinbetalningar å utlämnade lån samt andra fonden tillhöriga medel såväl bestrida den i punkten 3:o härnedan omnämnda ränteutgift och, under år 1909, det i punkten 7:o härnedan omnämnda förvaltningsbidrag, som ock tillgodose ett årligt lånebehof af 5 millioner kronor;

3:o) besluta, att riksgäldskontoret skall af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakas;

4:o) medgifva, att såväl förberörda för år 1908 afsedda 800,000 kronor som ock för hvart och ett af åren 1909—1913 ett belopp af 5 millioner kronor må af Kungl. Maj:t disponeras att såsom *statslån* tilldelas de hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar (*låneförmedlare*), hvilka vilja genom utlämnande af *egnahemslån* bereda mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer tillfälle att förvärfva egna hem å landsbygden eller å till stad hörande område, för hvilket stadsplan icke blifvit fastställd, dock att, hvad beträffar aktiebolag och föreningar, dylikt statslån må tilldelas endast sådana, hvilka hafva till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem samt af Kungl. Maj:t, vid pröfning i hvarje särskildt fall, finnas vara såsom mellanhänder vid lånerörelsen lämpliga och bereda tillräcklig trygghet för att egna hems förvärfvande af mindre bemedlade personer varder på ett

oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjad, och hvilka bolagsordningar eller stadgar äro upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

5:o) besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. Egnahemslån må, med det i mom. 15 här nedan stadgade undantag, utgå för bildande endast af sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan beviljas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (*jordbrukslägenhet*), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (*bostadslägenhet*).

Dylikt egnahemslån må ej tilldelas annan person, man eller kvinna, än den, som är svensk medborgare, minst 21 år gammal, äger god frejd, är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrande vandel samt visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildande af eget hem, men är i behof af kraftigt bistånd för dess förvärfvande; börande egnahemslån i regeln ej utlämnas till den, som är öfver 50 år gammal.

Mom. 2. Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjättedelar af det med ledning af uppgjort köpeafstal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande af sedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Mom. 3. Låneförmedlare, som önskar erhålla statslån för att därå utlämna egnahemslån, skall inom tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning, uti hvilken skall uppgifvas, huru stor del af lånet är afsedd för jordbrukslägenheter och huru stor del för bostadslägenheter.

Lån till förvärfvande af jordbrukslägenheter skola, där ej särskilda omständigheter föranleda undantag, äga företräde framför lån till förvärfvande af bostadslägenheter.

Mom. 4. Af Kungl. Maj:t beviljadt statslån må af vederbörande låneförmedlare efter ingången af det år, för hvilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot aflämnande af en utaf låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, af statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som nämnda dag kvarstår outtaget, återfaller till fonden.

Annan låneförmedlare än hushållningssällskap skall därjämte, innan någon del af statslånet må utbekommas, till statskontoret aflämna af statskontoret godkänd säkerhet för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande. Låneförmedlare må icke förvägras att under lånetiden utbyta aflämnad säkerhet mot annan, som kan af statskontoret godkännas.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låneförmedlaren inom af statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, aflämna nya säkerhetshandlingar, som af statskontoret godkännas.

Mom. 5. Statslån, som af Kungl. Maj:t anvisats till beredande af egnahemslån, förräntas efter tre och sex tiondedels procent om året.

Hvad af dylikt statslån icke vid utgången af det år, under hvilket lånet i statskontoret lyfts, blifvit till egnahemslån utlämnadt eller eljest disponeradt, skall till statskontoret inbetalas före utgången af januari månad nästpåföljande år, där ej Kungl. Maj:t, på ansökning, medgifver låneförmedlaren rätt att ytterligare ett år för afsedt ändamål innehafva statslånebeloppet i fråga. Ränta å belopp, som sålunda återbetalas, skall erläggas i den ordning, sista stycket i detta moment stadgar.

Finnes statslånebelopp vara af låneförmedlare

genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 och 9 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom egnahemslån disponeradt, äge Kungl. Maj:t föreskrifva, att sådant statslånebelopp skall, där ej låneförmedlaren inom af Kungl. Maj:t förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående ifrågavarande egnahemslån uppgjorts, omedelbart där- efter jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Af låneförmedlare utbekommet statslån skall, i den mån detsamma icke bör inbetalas i sådan ordning, som här ofvan i detta moment sagts, med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del.

Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blifvit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet af sex procent och vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet af sju procent, hvarvid i hvardera fallet såsom ränta räknas tre och sex tiondedels procent å det oguldna kapitalbeloppet af amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med fjärde året efter utgången af det kalenderår, under hvilket lånet från statskontoret utbekommits. Intill dess kapitalafbetalningen börjar, erlägges endast föreskrifven ränta å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts.

Statslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, hvarom i mom. 7 här nedan sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I hvarje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Ränta och amortering å statslån skall för hvarje år af låneförmedlare till statskontoret inbetalas före utgången af mars månad nästpåföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det femte året från utgången af det år, då statslånet lyfts.

Mom. 6. Varder, sedan lånekontrakt, hvarom i mom. 8 sägs, blifvit angående beviljad egnahemslån upprättadt, rätten till utbekommande af lånet eller del däraf af låntagaren förverkad, eller varder redan utlämnadt egnahemslån till låneförmedlaren återbetaladt i annan ordning än såsom årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall det lånebelopp, till hvars utbekommande rätten förverkats eller som till låneförmedlaren återbetalts, före utgången af mars månad året efter det, då förverkandet skedde eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Mom. 7. Ställer sig låneförmedlare icke till efterrättelse här ofvan meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalafbetalning, eller underlåter låneförmedlare, som af statskontoret erhållit föreläggande att aflämna nya säkerhetshandlingar, att inom föreskrifven tid sådant fullgöra, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

Mom. 8. Rörande hvarje egnahemslån skall, innan någon del däraf må af låntagaren uppbäras, mellan låneförmedlaren och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, hvaruti bestämmelser i följande afseenden skola finnas intagna, nämligen:

 beträffande belägenheten, storleken och värdet af den lägenhet, för hvars förvärfvande lånet lämnas, samt densammas egenskap af jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet;

 rörande lånets belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

 huruvida lånet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas, samt angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

 angående viss tid, inom hvilken lånet skall vara till fullo uttaget, vid äfventyr att rätten till utbekommande af ej lyft belopp skall vara förverkad;

 beträffande hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras och tiden, inom hvilken de böra vara fullbordade;

rörande låntagarens skyldigheter i fråga om lägenhetens häfdande och underhållande samt byggnadernas brandförsäkrande;

angående den kontroll från låneförmedlaren sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen af lånekontraktets bestämmelser skola afgöras af skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum.

Mom. 9. Vid uppgörandet af det i mom. 8 omförmälda lånekontrakt skall lända till efterrättelse:

1) att tiden för vare sig lånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må bestämmas senare än till början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder;

2) att låneförmedlaren ej äger att — utom i fall, hvarom i mom. 15 här nedan sägs — för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första in-teckning i lägenheten, dock att sådana in-teckningar för annat än fördran, hvilka icke hafva afsevärd betydelse för egnahemslägenhetens värde, må kunna få kvarstå med bättre förmånsrätt; ägande tillika låneförmedlare, utau hinder af dessa bestämmelser, att, sedan lånekontrakt upprättats, såsom förskott å beviljad egnahemslån utbetala större eller mindre del däraf mot säkerhet, som låneförmedlaren pröfvar tillfredsställande, i hvilket fall emellertid in-teckningssäkerhet, som ofvan sagts, skall vara för hela egnahemslånet ställd senast före början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder, vid äfventyr att frågan om egnahemslånet anses hafva förfallit och hvad i förskott utbetalts jämte ränta genast skall till låneförmedlaren återbetalas; och

3) att andra villkor icke må betingas i fråga om ränta och återbetalning, än i mom. 5 här ofvan angående statslån stadgats, dock med undantag i följande afseenden, nämligen:

att uppsägningstiden för egnahemslånets stående del må kunna bestämmas till fem månader;

att låneförmedlare och egnahemslåntagare må äga att öfverenskomma angående tid och sätt för erläggande af de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna;

att låntagaren skall äga att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen än äfven före lånetidens utgång inbetala egnahemslånets stående del i dess helhet eller delvis; samt

att låneförmedlaren må kunna förbehålla sig rätt att under nedan angifna förutsättningar uppsäga egnahemslånet till inbetalning å tid, som låneförmedlaren bestämmer, nämligen:

a) om låntagaren ej fullgör hvad i kontraktet föreskrifvits i fråga om lägenhetens bebyggande;

b) om låntagaren visar sig försumlig i att erlägga föreskrifven ränte- och kapitalafbetalning;

c) om låntagaren försummar att erlägga brandförsäkringsafgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

d) om fastigheten vanvårdas till jord och byggnad eller om byggnad nedrifves eller bortflyttas och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för egnahemslånet ej vidare kan anses fullt betryggande;

e) om äganderätten eller — beträffande de lägenheter, som i mom. 15 här nedan afses — besittningsrätten till lägenheten i dess helhet eller del däraf genom köp eller annat fång från låntagaren öfvergår i andra fall, än då lägenheten i dess helhet öfvertages antingen af efterlevande make eller af bröstarfvinge eller af efterlevande make och af bröstarfvinge, hvilka behålla lägenheten oskiftad, eller ock af annan person, hvilken är till egnahemslåns erhållande behörig;

f) om låntagaren genom bedräglig uppgift föranledt egnahemslånets beviljande;

g) om låntagaren afflyttar från lägenheten under sådana omständigheter, att det kan skäligen antagas att han eller hans familj icke vidare ämna bebo densamma, eller eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.

Mom. 10. Lånekontrakt skall upprättas i två exemplar, af hvilka hvardera kontrahenten skall taga ett; och skall afskrift af kontraktet genom låneförmedlarens försorg ofördröjligen efter detsammes affattande insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, där lägenheten är belägen.

Mom. 11. Låneförmedlare vare obetaget att under lånetiden medgifva låntagare de lindringar i afseende å egnahemslånets återbetalning eller låntagarens skyldigheter i öfrigt, hvilka icke strida mot föreskrifterna uti mom. 1 och 2 eller eljest äro oförenliga med egnahemslånets ändamål, dock att tiden för egnahemslånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må utsträckas längre, än i mom. 9 stadgats.

Mom. 12. Inkomna lånekontrakt skola af Kungl. Maj:ts befallningshafvande granskas. Finner Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och 9 samt med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, med bifogande af infordrad förklaring från vederbörande låneförmedlare, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Mom. 13. Låneförmedlare skall årligen före april månads utgång till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i hvarje län, inom hvilket låneförmedlaren förmedlar egnahemslån, afgifva redogörelse enligt fastställt formulär för lånerörelsen under det nästföregående året, hvilka redogörelser det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att inom påföljande maj månad till landtbruksstyrelsen öfversända.

Mom. 14. Därest hushållningssällskap så önskar och hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i ämnet gör framställning, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande ombesörja, att räntor och afbetalningar å af sällskapet utlämnade egnahemslån varda i samband med kronans arrenden eller annan under våren infallande uppbörd genom vederbörandes försorg debiterade, uppburna och redovisade.

Mom. 15. Till förvärfvande af bostadslägenhet, för hvilken med ständig och oinskränkt besittningsrätt upplåtits mark, tillhörande Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen, må egnahemslån tills vidare utgå, utan hinder däraf att läntagaren icke har äganderätt till lägenhetens tomtområde; ägande låneförmedlare att för dylika egnahemslån antaga den säkerhet, de pröfva lämplig.

Dessa villkor och bestämmelser skola gälla såväl för lån som beviljas från de medel till belopp af högst 800,000 kronor, som Riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att för år 1908 ytterligare disponera såsom statslån ur egnahemslånefonden, som ock för alla lån, som beviljas för år 1909 eller senare år, samt skola från och med år 1909, så vidt angår förhållandet mellan staten och låneförmedlarna, gälla äfven sådana statslån, som beviljats före den 1 mars 1908.

6:o) medgifva, att Kungl. Maj:t må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågasvarande lånerörelse kunna finnas erforderliga;

7:o) medgifva, att Kungl. Maj:t må under år 1909 af egnahemslånefondens medel anvisa såsom bidrag till låneförmedlare för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvori låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid samma års början häftat till staten.

Stockholm den 5 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.

Reservationer:

af herrar *K. Starbäck*, *J. T. Larsson* och *F. W. Thorsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition äfvensom herrar Lindhagens och Tengdahls förenämnda motion samt med afslag å herrar Benedicks, C. G. Johanssons och C. R. Johanssons, Lindblads samt Lundins och Silfverschiölds ofvan omförmälda motioner må

1:o) medgifva — — — förorsakas;

4:o) medgifva — — — eller till stad hörande område, hvilket ej af Kungl. Maj:t finnes böra undantagas, dock att — — — grunder;

5:o) besluta — — — godkännas.

Mom. 5. Statslån — — — stående del.

Å amorteringsdelen — — — annuitet af fem procent — — — inbetalts.

Statslånets — — — redovisade.

Mom. 15. Till förvärfvande — — — Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen samt å område, som innehafves under inskrifven tomträtt, — — — lämplig.

Dessa villkor — — — till staten;

af herr *D. Persson*, som instämt med herr *K. Starbäck* m. fl. i hvad deras förslag afsåg bifall till herrar Lindhagens och Tengdahls motion;

af herr *C. G. Johansson*, som *dels* yrkat bifall till sin och herr *C. R. Johanssons* i ämnet väckta motion, *dels* instämt i herr *K. Starbäcks* m. fl. förslag om att annuiteten skulle bestämmas till fem procent.

Herrar *P. Paulson*, *H. R. Törnebladh*, *E. Hammarlund* och *A. Wiklund* hafva begärt att få antecknadt, att de icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.